

PASKENDĖS VARPAS

PENKIŲ VEIKSMŲ
DRAMA-PASAKA

VEIKĒJAI

Heinrichas -- varpų liejikas
Magda — jo žmona
Jų vaikai
Kaimynė
Pastorius
Mokytojas
Barzdaskutys
Senoji Vitichė
Rautendelein — fėjų pasaulio būtybė
Vandenis — viena iš stichijų dvasių
Miškinis — launų giminės miško dvasia
Fėjos
Miško gnomai ir gnomės

Pasakos veiksmo vieta — kalnai ir kaimas jų papėdėje

PIRMAS VEIKSMAS

Eglių apsupta miško aikštelė. Kairėje, antrajame plane, pasvirusi uola, kurią užstoja trobelė. Pirmajame plane, dešinėje, netoli medžių — senas šulinys, ant jo krašto sėdi Rautendelein. Rautendelein — labai jauna, beveik mergytė, fėjų pasaulio būtybė. Ji šukuojasi tankius rusvai auksinius plaukus, gindamasi nuo bitės, kuri įkyriai dūzgla

Rautendelein

Iš kur tu čia, auksine dūzguolė?
Tu vaško dirbėjėle sumani!
Paukšteli saulės, ko tu man trukdai?
Lėk sau iš čia! Matai, kad aš skubu
Senelės aukso šukomis šukuotis,
Nes ji sugrįžus gali bart mane.
Na, lėk, sakau! Ei, ko tu ieškai čia?
Aš ne gėlė. Ne žiedas mano lūpos.
Skrisk per upokšnę pamiškėn, bitele.
Ten rasi daug žibuoklių, pakalnučių.
Ropok žiedais ir gerk sau, kol apsvaigsi.
Na, iš tiesų keliauki į namus!
Žinai, jog tu nemėgstama čionai.
Neapkenčia tavęs miškų senelė,
Kad tu vašku aprūpini bažnyčias.
Ar supratai mane? Kaip tau ne gėda?!
Ei, senas kamine ant mūsų stogo,
Atpūsk truputį dūmų ir nuvyk

Iš čia pikčiurną šitą kuo greičiau!
Atstok, kvailute, skrisk sau! Ar girdėjai?
Marš!

Bitė nuskrenda

Pagaliau!

*(Valandėlę ramiai šukuojasi, paskui persisveria per
šulinio kraštą ir šaukia)*

Vandeni! Ei, Vandeni!
Jisai negirdi. Ką gi, padainuosiu
Kol kas dainelę savąją viena.
Aš nežinau, iš kur esu.
Ir kas aš, niekaip neįspėju.
Gal miško paukštytė esu,
O gal aš — fėja?
Pripildo mišką žalią
Gaiviais kvapais žiedeliai.
Kažin, ar kas supranta,
Iš kur jie atsiranda.
Tik kartais imu aš liūdėti:
Norėčiau pažint savo mamą ir tėtį.
Bet paliūdžiu ir nustoju,
Ir vėl kaip plaštakė skrajoju.
Juk aš — graži, auksaplaukė dukra miškų ir gojų.

(Vėl šaukia šulinin)

E-e, Vandeni, eikš čionai į viršų!
Senelė renka eglyne skujas,
O aš, viena palikus, nuobodžiauju.
Papasakok ką nors. Būk malonus.
Už tai šią naktį, pasivertus kiaune,
Kur nors vištiden tyliai įsigausiu
Ir juodą, gražų gaidį iš tenai
Nušvilpsiu tau...— Jis eina! Ei, Vandeni! —
Jis pukši, stena... Štai paviršiun kyla

Sidabro burbulai. Jis tuoj išplauks
Ir sudaužys tą veidrodinį ratą,
Iš kur pati sau linkčioju linksmai.

(Kalba su savo atspindžiu)

A, labas rytas, šulinio mergaitė!
Kuo tu vardu? Ei, kuo? Rautendelein?
Tu nori būti už visas gražesnė?
Taip, tu sakai? Aš... aš Rautendelein.
Ką pasakei tu man? Pirštu parodei
Į savo krūtes dvynes? Pažvelk,
Ar aš nesu tokia graži, kaip Freja?
Sakyk, ar mano garbiniai rausvi
Ne iš saulutės spindulių verpti?
Ar jie nežvilga tartum aukso luitas,
Atsispindėję vandeny tyram?
Tu rodai man plaukų ugninį tinklą
Ir išskleidi, lyg būtum pasirengus
Juo gaudyti žuvis gelmėj... Jei taip,
Tai gaudyk akmenį, kvaila mergiote!
Dailumo tavo štai ir nebėra,
O aš likau tokia, kokia ir buvus.
E-e, Vandeni! Ko taip užtrukai?
Štai jis!

Iš šulinio iki krūtinės iškyla V a n d e n i s

Cha, cha, cha, cha! Na, ir gražus!
Tave kvieti, o kai tik pamatai,
Kiekvienąsyk nupurto kūną šiurpas.

V a n d e n i s

*(apaugęs plaukais, visas šlapias, ilgai prunkščia kaip
ruonis. Markstosi, kol apsipranta su dienos šviesa)*

Brekekekeks.

Rautendelein

(erzindama)

Žinia, brekekekeks!

Tu nustebai, pavasarį išvydęs?
Jį jaučia driežas sienos plyšyje,
Vabzdys ir kurmis, putpelė ir ūdra,
Upėtakis upokšny srauniame
Ir sakalas, aukštai erdvėn pakilęs...
Tiktai tu vienas nejauti!

Vandenis

(pyksta ir pučiasi)

Kvoraks!

Rautendelein

Tu vis miegi ir nieko nematai!

Vandenis

Brekekekeks! Ko tyčiojies dabar?
Girdi mane, tu nedora mergiūkšte?
Viščiukas tu, vos spėjęs prasikalti!
Kiaušinio lukštas — štai kas tu! Kva-kva!
Aš tau sakau: kvoraks, kvoraks, kva-kva!!!

Rautendelein

Jeigu dėdulė sumanė pykti,
Aš jį turėsiu tuojau palikti.
Aš rasiu draugų, nebūsiu viena,
Juk aš graži, žavi ir jauna!

(Krykštaudama)

Ei-ja, tra-lia-lia! Žavi ir jauna!

Miškinis

(už scenos)

Ū-ū, ū-ū!

Rautendelein

Miškini, eikš, pašoksim!

Miškinis

(juokingai striksėdamas, išokuoja į miško aikštelę. Tai raguota miško dvasia su ožio barzda ir kanopomis)

Aš šokt nemoku, bet kai duodu šuolį,
Net ir kalnų ožys neprisivys.
Nenori?

(Gašliai)

Galim ir kitaip pašokt!

Eime į krūmus, mažutėle fėja,
Tenai prie gluosnio — seno ir drevėto,
Kur negirdėti nei gaidžių giesmės,
Nei upės šnaresio; aš ten išsuksiu
Dūdelę stebuklingą. Ja užgrojus,
Įninka šokt visi.

Rautendelein

(išsilenkia Miškinio)

Eit su tavim?

Ožiakoji tu raguotas!
Dumk prie savo pačios gauruotos!
Aš esu nekalta ir graži,—
Atsitrauk, pasmirdęs ožy!
Pas savo pačią šuoliuok per miškus,
Tegu ji kasdien tau gimdo vaikus.
Kasdien po vieną, sekmadieniais — tris.
Tai bus gražus murzinų miškinukų būrys!
Cha, cha, cha!

(Šelmiškai juokiasi ir įbėga trobelėn)

V a n d e n i s

Brekekekeks, kokia jinai išdykus!
Kad ją kur šimts!

M i š k i n i s

(buvo bepuolęs paskui mergaitę, bet susilaiko)

Vertėtų prijaukint ją...

*(Išsiima trumpą pypkę ir prisidėga ją, brūkštelėjęs deg-
tuką į kanopą)*

Pauzė

V a n d e n i s

Kas gero pas tave?

M i š k i n i s

Šiaip taip laikaus!

Pas jus čia, apačioj, jauku ir šilta,
Pas mus, viršuj, per dieną švilpia vėjas.
Uolom pritvinę debesys tik šliaužia
Ir leidžia tartum išspausta kempinė
Vandens čiurkšles. Kiaulystė, ir gana!

V a n d e n i s

Kas naujo dar, kaimyne?

M i š k i n i s

Vakar valgiau pirmųjų rūgštynių.
O šį rytą, kai saulė kilo,
Išėjau valandėlę į šilą.
Nuo uolos nusiritęs, žvalgaus po tankmes,
O ten -- baisus sujudimas:
Skaldo akmenis, kasa žemes.

Tiesiog pašėlimas!
Mane iš pykčio visą nukrato,
Kai bažnyčias ir koplyčias jie stato
Ir kai varpo gausmas per girią plaukia...

Vandenis

Ir kai vyną jie per pamaldas maukia...

Miškinis

Aimanos šičia negelbės, žinia.
Tenka kentėti. Ties bedugne
Išdygo naujas rūmas.
Skliautuoti kupolai, bokštai aukšti,
Ant bokštų — kryžiai užkelti.
Ir jei ne mano vikrumas,
Dabar užkamuotų visus
Varpo — žvėries staugimas baisus.
Kabotų, siūbuotų tas varpas ore,
Bet, laimė, paskendo jis ežere.
O, kad būtum tą velnišką pokštą išvydęs!
Stoviu, žinai, į žolę įbridęs,
Ranka atsirėmęs į pušies kelmelį,
Žiūriu į bažnytėlę, kramtau rūgštyinės stiebelį
Ir svarstau: ko čia tvirčiau užkąst?
Staiga — plast, plast!
Ir ant akmens, prieš pat mano akis,
Nusileido raudonas drugys.
Blaškos, sukas, vos laikos ant kojų.
„Nektaro per daug prisigėrė“, — galvoju.
Aš pašaukiau jį. Ir, kada
Atskridęs ant rankos man nutūpė jis,
Pamačiau, jog tai elfas — ne drugys.
Pašnekučiuavom apie šį bei tą:
Kad jau šiltas metas atėjo,
Kad varlės kurkulus leist pradėjo.
Žinoma, ir apie kitką kalbėjom,
Tik dabar užmiršau, apie ką.
Paskui kad įniks jis raudot staiga!

Aš guodžiau vargšėlį ir klausiau, kas skauda.
Ir elfas aprimęs pasakė, ko rauda.
Žmonės, jis tarė, iš slėnio į kalnus važiuoja,
Rėkauja, ragina arklius, botagais juos vanoja.
Veža varinę statinę, lig šiol nematytą,
O gal ką kitą.
Šiurpas nupurto į ją tiktai pažiūrėjus.
Tiesiog nesumano kur dėtis elfai ir fėjos,
Nes žmonės, girdi, tą baisų daiktą dar šiandien
Įkelt į koplyčios bokštą nusprendė
Ir žada kasryt geležim jį daužyti,
Norėdami girios gerąsias dvasias pražudyti.

Tariau aš: „Ehe! Tai bent dalykai!“
Elfas pakilo ir dingo tarp medžio šakų.
Aš gi išmelžiau ganykloj būrį ožkų
Ir gėriau, kiek tik patiko.
„Oho! — pamaniau, išmaukęs kibirus kokių tris,—
Ožkos namo be lašelio pieno pargrįš!“
Tada pasileidau link plausto greičiau,
Kur būrį žmonių su arkliais pamačiau.
Galvoju: „Hm... Kantrybės turėk!“
Šliaužk krūmais ir, kur jie išlips, žiūrėk!“
Aštuonetas kuinų, didžiai įsirežę,
Prunkšdami, klupdami varpą — pabaisą vežė.
Tirta jiems kojos, sunkiai vargšai šnopuoja.
Patraukia — sustoja, patraukia, vėl sustoja.
Aš supratau, jog vežimas išklibęs
Neišlaikys tokios baisios sunkenybės.
„Nagi,— tariau sau,— prisidėk ir tu!“
Ir, kylant vežimui stačiu šlaitu,
Prišokau prie jo vienu gaistu
Ir stvėriau už rato. Net lūžo stipinai!
Pasviro varpas, sugaudė liūdnai.
Patraukiau, pastūmiau — kartą ir kitą,—
Varpas — bababt! ir ežeran nusirito.
Ak, kaip jis riedėjo!

Kaip skambėjol
Su gausmu ir trenksmu tas vario sviedinys
Šokavo uolom tiesiai į vilnis.
Sujudo, sužvilgo vandens ribuliai,
Ir — varpo nebėr! Jis nugrimzdo giliai!

Miškiniui pasakojant, ima temti. Baigiant pasakoti, keliskart pasigirsta duslus pagalbos šauksmas. Pasirodo nusikamavęs Heinrichas. Vos pavilkdamas kojas, jis eina prie trobelės. Miškinis bematant dingsta miške, Vandenius nusileidžia į šulinį. Heinrichui trisdešimt metų; jis — varpų liejikas. Jo veidas išblyškęs, liūdnas

Heinrichas

Gerieji žmonės! Ei! Atidarykit!
Paklydau aš! Nuo kalno nukritau!
Padėkit, žmonės! Ak, nebegaliu...

(Be sąmonės krinta į žolę netoli trobelės)

Viršum kalnų plaukia purpuriniai debesys. Leidžiasi saulė. Dvelkia vėsus nakties vėjelis

Senoji Vitichė su rezginėm ant pečių šlubčiodama išeina iš miško. Jos žila galva niekuo neapgobta. Iš veido ji panaši greičiau į vyrą, negu į moterį. Pasmakrė apžėlusi gyvaplaukiais

Vitichė

Rutandle! Eikš čionai, padėk man nešti!
Man vienai per sunku! Rutandle, eikš!
Nebėr jėgų! Kame gi ta mergiotė?

Pro šalį praskrenda šikšnosparnis

Ei, kur skubi, šikšnosparni? Sustok!
Dar spėsi savo pilvą prisikimšti!
Įskrisk pro langą. Jei yra mergiotė,
Sakyk, tegu greičiau atbėga čion.
Va ir audra artėja!

(Graso dangui, kuriame kažkur toli blyksi žaibai)

Ei, ramiau!

Varyk į tvartą savo ožiukus
Ir nekratyk per daug barzdos raudonos!
Nurink verčiau! Ei, kurgi tu, Rutandle?

(Kreipiasi į voverę, striksinčią per taką)

Sustok, voveraitė, še riešutų!
Iš miško žvėrelių greičiausia — tu!
Surask ir atvesk man Rutandlę greit,
Sakyk, jog senelė liepė ateit.

(Užkliudo koja Heinrichą)

O kas gi čia dabar? Kas toks esi?
Na, atsakyk greičiau! Ko gulinėjį?
Ei tu! Bet jis, tur būt, negirdi nieko!
Gal jis negyvas? Ei, Rutandle, kur tu?!
Man burmistras seniai gyvent neduoda
Su pastorium... O čia toksai dalykas!
Ir taip mane užgujo tartum šunį,
O jeigu ras negyvėlį čionai,
Tuomet iškart sakyk „sudie“ trobelei!
Supleškins ją kaip skiedrą. Nagi, kelkis!
Negirdi.

*Rautendelein išeina iš trobelės ir nustebusi
žvalgosi*

Pagaliau ir tu išdygai!
Pas mus svetys. Tiktai pažvelk, koksai
Romus ir nešnekus. Suraski šieno
Ir jam paklok.

Rautendelein

Ar gryčioj?

Vitichė

To betrūko,
Kad troboje jam leistume drybsot!

(Ieina į trobelę)

*Rentendelein įbėga į vidų ir greit grįžta, šieno
glėbeliu nešina. Ji jau nori klauptis prie Heinricho, tuo
tarpu jis atmerkia akis*

Heinrichas

Kur aš esu? Sakyk, miela mergaitė!

Rautendelein

Tu kalnuose esi.

Heinrichas

Taip, kalnuose.
Bet kaip aš patekau į šitą vietą?

Rautendelein

Deja, ateivi, šito nežinau.
Tačiau dėl to nereikia nuogąstauti.
Štai samanos ir šienas. Atsigulk.
Ilsėkis! Tau dabar ramybės reikia.

Heinrichas

Taip, taip. Ramybės man tikrai reikėtų.
Bet ji toli, vaikuti. Ak, toli!

(Su nerimu)

Norėčiau sužinot, kas man nutiko!

Rautendelein

O, kad galėčiau pasakyti!

Heinrichas

Man rodos,
Kad aš miegu ir visa tai sapnuoju...
Na, aišku, aš miegu...

Rautendelein

Štai, pieno imk!
Turi išgerti, nes esi nusilpęs.

Heinrichas

(paskubom)

Taip aš išgersiu... Duokš... ką ten turi.
(Geria iš puodelio, kurį jinai prilaiko)

Rautendelein

(jam begeriant)

Matau, kad tu nepratęs prie kalnų.
Greičiausiai tu esi iš slėnio kilęs,
Kaip tas medžioklis, kurs ne taip seniai
Laukinę ožką čia netol medžiojo
Ir žuvo, nusiritęs nuo uolos.
Bet man atrodo, buvo jis kitoks,
Nei tu.

Heinrichas

(atsigėręs įdėmiai ir su nuostaba žiūri į Rautendelein)

O, nenutilk! Kalbėk toliau.
Nors tavo gėrimas labai saldus,
Tačiau kur kas saldesnis tavo balsas.

(Vėl netekdamas jėgų ir kentėdamas)

Taip, buvo jis kitoks... Stipresnis buvo
Ir daug geresnis už mane. Tačiau
Vis tiek nukrito. O, kalbėk, vaikuti!

Rautendelein

Kokia gi tau iš to nauda! Verčiau
Švaraus vandens iš šulinio pasemsiu,
Nuplausiu kraują...

Heinrichas

(maldaudamas)

Ne! Pabūk, pabūk!

Rautendelein, kurią jis laiko už rankos, stovi dvejodama

Ir akimis mįslingomis pažvelk,—
Jose pasaulis atsispindi visas —
Kalnai, dangus ir debesų pulkai,
Ir šis pasaulis vėl mane vilioja.
O, pasilik čionai!

Rautendelein

(nerimastingai)

Na, jeigu nori...

Tiktai...

Heinrichas

(maldaudamas, susijaudinęs)

O, neik! Maldauju, pasilik!
Tu nežinai, kokia tu man esi!
O, nepabudink... Ir... pasiklausyk:
Aš nukritau... Bet ne, kalbėki tu.
Aš tavo balso, angeliškai tyro,
Klausytis noriu. Ko tu vis tyli?
Ko nedainuoji? Taip, aš nukritau...
Juk jau sakiau... Bet kaipgi tai įvyko?
Gal nukrypau nuo tako ir paslydau?
Gal nejučiom, o gal mane pastūmė?
Žodžiu, kritau. Ir lėkė į bedugnę
Man įkandin velėnos, žvirgždas, akmens.

(Susijaudinęs)

Aš nusitvėriau vyšnios... Tu žinai —
Uolos plyšy vyšnia laukinė augo.
Bet lūžo ji. Ir aš kritau žemyn
Su žydinčia šaka bejėgėj rankoj.
Aš nukritau bedugnėn ir — miriau.
Ir štai dabar esu aš nebe gyvas!
Neleiski niekam žadinti manęs!

Rautendelein

(netvirtai)

Man rodosi, kad gyvas tu esi!

Heinrichas

Žinau, žinau. Tik niekad nemaniau,
Kad gali būt gyvenimas — mirtis,
Na, o mirtis — gyvenimas...

(Netekęs jėgų)

Klausyk!

Aš nukritau. Ir varpas su manim.
Abu nukritom. Aš, tur būt, pirma,
Jis — iš paskos. O gal ir atvirkščiai.
Kas pasakys man? Niekas to nežino.
O jei ir sužinos, man vis tas pats:
Juk aš dabar negyvas...

(Švelniai)

Būk čionai!

Pažvelk į ranką — ji balta kaip pienas
Ir lyg švininė... Vos galiu pakelt.
Tačiau minkšta tavų plaukų vilnis
Taip švelniai, taip maloniai ją paliečia.
Kokia tu nuostabi! Tik nenuaik...
Šita ranka švari... O tu — šventoji.

Tave esu aš matęs. Bet kame?
Tau tarnavau kadais. Ir tavo balsą
Norėjau aš įliet į varpo varį
Kartu su ryto spinduliais auksiniais.
Bet mano kūrinys man nepavyko,
Ir ašarom aš kruvinom verkiau.

Rautendelein

Verkei? Ką reiškia tai? Nesuprantu.
Sakyk man, kas tos ašaros?

Heinrichas

(mėgindamas keltis)

Padėk

Man atsisėsti, pasaka gražioji,

Jinai jam padeda

Prisilenkei? Tad imk, pakelk mane
Švelniom rankutėm nuo gruoblėtos žemės.
Prie jos esu prikaltas lyg prie kryžiaus.
Tu išvaduok mane! Žinau — gali.
Man taip sunku! O išvaduok mane...
Nuimk erškėčių dygųjį vainiką
Man nuo kaktos... Nereikia man karūnos!
Tik meilės trokštu! Meilės!

(Truputį pakyla; nuvargęs)

Ačiū tau.

(Švelniai ir lyg klejodamas)

Čionai gražu. Toks keistas girios gausmas.
Ir eglės virš manęs tamsias šakas
Taip paslaptینگai tiesia. Ir galvom
Taip iškilmingai ir ramiai linguoja.
Čia pasaka! Taip, pasaka gyvena
Šitam miške. Ji kužda, šnabžda, ošia,

Šlamena lapais, suokia žolėje.
Antai ateina ji miglos drabužiais,
Ir driekias pėdsakų šviesi gija...
Štai ji visai arti... Pakėlė ranką.
Štai palietė mane baltučiais pirštais,
Paglostė veidą... lūpas... ir akis.
Ir vėl išnyko... Na, o tu — likai.
Tu — pasaka! O pabučiuok mane!

(Nualpsta)

Rautendelein

(sau)

Tu taip keistai kalbi...

(Staiga ryžtasi nueiti)

Užmik verčiau!

Heinrichas

(kliedėdamas)

O pasaka, eikš, pabučiuok mane!

Rautendelein

*(nustebusi sustoja ir žiūri į jį. Dar labiau sutemsta. Ūmai
sušunka baimingai ir paskubomis)*

Senele!

Vitichė

(iš trobelės)

Ko tau reikia?

Rautendelein

Eikš čionai!

Vitichė

Pati ateik. Užkurt padėsi krosnį.

Rautendelein

Senele!

Vitichė

(neišeidama)

Eik greičiau namo, sakytai!
Man reik pašerti ožką ir pamelžt.

Rautendelein

Senele, jis numirs! Padėk, senele!

Vitichė

*(pasirodo tarpdury; vienoje rankoje laiko pieno puodynę
ir šaukia katę)*

Kic, kic!

(Žiūri į gulintį Heinrichą)

Ir ko gi taip išsigandai?
Jisai — žmogus, todėl ir turi mirti.
Kitaip ir būt negali. Pasitrauk!
Tu jam dabar niekuo nebepadėsi.
Kic, kic, katyte, šen pienelio lakt!
Kažin kame pragaišo ta katė?

Cip, cip, cip, žmogiukai miškiniai!
Nešu jums primelžusi pieno puodynę!
Cip, cip, cip,— netrukit, atbėkit!
Va iškepiu jums pyragėlio, žiūrėkit!
Kramtykit, gurkšnokit, kad nieko neliktų!
Tokia vakarienė ir grafui patiktų.

*Iš miško skubiai išbėga kokia dešimtis juokingų gnomų
ir puola lėkštės su pienu*

Ei, tu!
Nestumdyk kitų!
Še tau šlakelį,
Še tau kšnelį,

Nelįsk į puodelį!
Jei dar triukšmausi —
Nieko negausi.
Išdykėliai, ramiau!
Juk aš visiems daviau!
Ak jūs, žmogiukai, žmogiukai,
Ar jau prikimšti pilviukai?
Jei prikimšti,
Marš namo, kiek greit!

*G n o m a i dingsta miške, greitai, kaip ir atbėgę. Pate-
ka mėnuo. Prie namelio ant uolos pasirodo M i š k i n i s.
Prisidėjęs prie burnos delnus, jis šaukia, pamėgdžio-
damas aidą*

Miškinis

E-e! Pagalbos!

Vitichė

Kas gi ten dabar?

Tolį miške pasigirsta balsai

Balsai

Ei, Heinrichai! Kur tu?!

Miškinis

(tokiu pat balsu)

E-e! Pagalbos!

Vitichė

(grūmoja Miškiniui kumščiu)

Ko tu rékauji čionai?
Pykdai žmones amžinai:
Tai indus imi daužyti,
Tai išgąsdini šunyti,
Tai į liūną įstumi artoją,
Kad įklimpęs nusilaužtų koją.

Miškinis

Ša, senut! Atverk duris plačiai,—
Atkeliauja pas tave svečiai!
Ką žąsis ant sparno neša tau?
Egi mokytoją su kasa matau!
Pažiūrėsim, kas antrasis toks svetys?
Gi muiluota pasmakre barzdaskutys!
O trečiasis — pastorius su kryželiu!
Šaunūs vyrai — apsakyti negaliu!

Balsai

(artėdami)

Ei, Heinrichai!

Miškinis

(tokiu pat balsu)

Pagalbos!

Vitichė

Kad tu skradžiai!

Užkorei mokytoją man ant sprando
Bešaukdamas. Ir juodaskvernį priedo!

(Grūmoja Miškiniui kumščiu)

Palauk! Užsiundysiu aš prieš tave
Didžiausią spiečių alkanų uodų.
Kai jie pagaus kramtyti, tai iš skausmo
Kitaip užkauksi, nei dabar.

Miškinis

(nubėgdamas, piktdžiugiškai)

Jie eina!

(Nubėga)

Vitiché

Na, ir tegul! Bijau aš jų, ar ką!

*(Sako Rautendelein, kuri vis dar liūdnei tebežiūri
į Heinrichą)*

Eime vidun! Gesinki šviesą! Greitai!
Mes miegame.

Rautendelein

(niūriai, atkakliai)

Nenoriu.

Vitiché

Neisi?

Rautendelein

Ne!

Vitiché

Kodėl?

Rautendelein

Jie pasiims jį su savim.

Vitiché

Ir kas iš to?

Rautendelein

Neleisiu jo paimti!

Vitiché

Gana, mergele, eikime į vidų!
Palik tą vargšą vieną čia gulėt.
Tegu jam žmonės daro, ką tik nori.
Jisai mirtingas. Tad ir atiduok
Mirtingiems. Jam vis tiek reikės numirti.
Tegu tad miršta kuo greičiau. Matai,
Kaip blaškosi ir kenčia.

Heinrichas

(*kliedėdamas*)

Saulė leidžias!

Vitichė

Kvailys! Juk saulės jis ir neregėjo!

Eime! Lai guli! Šitaip bus geriau!

(*Įeina į trobelę*)

*Rautendelein, likusi viena, klauso. Girdisi vėl šaukiant:
„Heinrichai! Heinrichai!“ Mergaitė beregint nusilaužia
žydinčią šakelę ir žemėje aplinkui Heinrichą brėžia
ratą*

Rautendelein

(*brėždama ratą*)

Štai šakelę aš turiu,
Brėžiu ratą ir buriu,
Lik, mielas, lik čionai,
Priklausyk man amžinai!
Nieks tavęs čia nepalies,—
Rato peržengt negalės
Nei mergaitės, nei berniukai,
Nei vaikinai, nei senukai.

(*Pasitraukia į tamsą*)

*Iš miško vienas paskui kitą išeina pastorius,
barzdaskutys ir mokytojas*

Pastorius

Antai šviesa!

Mokytojas

Matau!

Pastorius

Bet kur mes esam?

Barzdaskutys

Tik vienas dievas žino! Va ir vėl
Pagalbos šaukiasi.

Pastorius

Tai meistro balsas.

Mokytojas

Aš negirdžiu.

Barzdaskutys

Sušuko ten, aukštai.

Mokytojas

Taip būtų, jei į dangų žmonės kristų!
Bet, man atrodo, esti atvirkščiai:
Nuo kalno krintama, o ne į kalną.
Galiu prisiekti, kad mūsų meistras guli
Žemiau už mus per kokią šimtą sieksnių,
Tik ne virš mūsų.

Barzdaskutys

Bet, po šimts galų,
Nejaugi jūs negirdite jo šauksmo?!
Jei ten ne meistras Heinrichas, tai aš
Imuos nuskusti patį Riubecalį.
Tatai tiesa, kaip aš — barzdaskutys.
Štai šaukia vėl.

Mokytojas

Bet kur?

Pastorius

Pirmiausia, ponai,

Sakykit man, kur esame dabar?
Aš visas kruvinas. Aš vos velkuos.
Man taip įskaudo kojos, kad toliau
Nė žingsnio nenužengsiu.

Balsas

Į pagalbą!

Pastorius

Vėl šaukia!

Barzdaskutys

Ir kažkur visai arti.
Daugiau nebus lig jo, kaip dešimt žingsnių!

Pastorius

(visai išsekęs atsisėda)

Aš pavargau. Tikrai, mieli draugai!
Aš eit nebegaliu. Prašau, dėl dievo,
Palikite mane. Ir nors primuškit,
Bet aš iš vietos šios nepajudėsiu.
Nebegaliu... Tokia džiaugsminga šventė,
Ir šitaip baigėsi!.. Aukščiausias dieve,
Kodėl taip padarei? Ir šitas varpas,
Kuriuo pasiekė pamaldusis meistras
Didžiausios tobulybės... Iš tiesų,
Nežinomi mūs viešpaties keliai
Ir gan keisti!

Barzdaskutys

Kur esame dabar?

Jūs klausėt, ponas pastoriau, kur esam?
Tad štai, aš duosiu gerą patarimą:

Skubėkite iš čia, kiek neša kojos!
Verčiau nuogam per naktį praturpēt
Vapsvų lizde, nei šičia: Juk mes esam
Prie Sidabrinio šlaito. Netolies
Gyvena toji prakeikta raganė —
Senoji Vitichė! Mums reikia bėgt!

Pastorius

Nebegaliu!

Mokytojas

Prašau jus, einam, einam!
Tamsuolių pliauškalai — niekuo dėti,
Ir burtų aš nė kiek nesibijau.
Bet ši vieta — blogiausia iš blogiausių.
Vagims, plėšikams ir galvažudžiams
Čia tikras rojus. Kiek apiplėšimų,
Kiek kruvinų žudynių čia įvyksta!
Net Peteris iš pasakos, kuris
Norėjo sužinoti, kas tai baimė,
Pakliuvęs čion, netruktų ją patirti.

Barzdaskutys

Kiek dukart du yra — jūs žinot puikiai,
Bet esti ir kai kas sudėtingesnio:
Aš nelinkiu jums, mokytojų, niekad
Patirt ant savo kailio burtų jėgą.
Ši ragana, it rupūžė plyšy
Lindėdama, žmonėms nelaimės peri.
Pažvelgs į jus ir susargdins kaip mat!
Jei turit gyvulių — užleis jiems marą.
Iš karvių, vietoj pieno, melšit kraują.
Avis susna apniks. Arkliai — pasius.
Vaikus ji dedervinėm apdalins,
Jei panorės — taip pat ir skauduliais.

Mokytojas

Jūs klijedit! Jus gąsdina naktis,
Užtat jūs apie raganas ir kalbat.
Įsiklausykite! Kažkas dejuoja...
Dabar matau aiškiausiai, kad tai jis!

Pastorius

Kas?

Mokytojas

Tas, ko ieškom, Heinrichas — mūs meistras.

Barzdaskutys

Čia raganos kerai!

Pastorius

Tatai vaiduoklis!

Mokytojas

Žinokit, dukart du — tai keturi,
Bet ne penki. Nėra jokių vaiduoklių!
Čia guli Heinrichas, varpų liejikas.
Ir tai — tokia šventa tiesa, kaip ta,
Kad aš tikiuosi išganyti sielą.
Štai mėnuo iš už debesio išlindo.
Žiūrėkit, ponai! Ką aš jums sakiau?

Pastorius

Tikrai čia meistras!

Barzdaskutys

Mūs varpų liejikas!

*Visi trys puola prie Heinricho ir atšoka užkliudę už-
burtą ratą*

Pastorius

Ai!

Barzdaskutys
Ai!

Mokytojas
Ai! Ai!

Rautendelein

*(valandėlę pasirodo, tarytum būtų iššokusi iš medžio;
pašaipos kupinu balsu demoniškai nusikvatoja ir
dingsta)*

Cha, cha, cha, cha, cha, cha!

Pauzė

Mokytojas
(suglumęs)

Kas buvo tai?

Barzdaskutys
Kas?

Pastorius
Ji nusikvatojo.

Mokytojas
Net kibirkštys pažiuro iš akių:
Man rodosi, kad galvoje skylė —
Didumo sulig riešutu.

Pastorius
Girdėjot,

Kaip juokėsi jinai?

Barzdaskutys
Gerai girdėjau
Ir juoką, ir traškėjimą...

Pastorius

Ji juokės

Ir pasirodė iš už tos pušies,
Kuri ten šnara mėnesienoj. Va
Nuo jos apuokas ūkdamas pakilo.

Barzdaskutys

Dabar jūs matot: raganų yra!
Ir jos ne vien tik duoną ėsti moka!
Ar puikiai jaučiatės? O gal iš baimės
Ir jums oda pašiuropo? Tai velnienė!

Pastorius

*(aukštai iškėlęs rankoje kryžių, ryžtingai eina link
trobelės)*

Tebūna taip, kaip sakėte. Tegul
Patsai šėtonas šičia turi gūžtą,
Žvaliai pirmyn! Su viešpaties žodžiu
Mes nugalėsime. Retai kada
Šėtono klastą matome taip aiškiai,
Kaip tą nelemtą rytą, kai jisai
Nustūmė meistrą su varpu bedugnėn —
Du ištikimus viešpaties tarnus!
Tą varpą, kurs turėjo gaust galingai
Viršum bedugnės apie taiką, meilę
Ir skelbt palaimą dangišką žmonėms.
Kaip viešpaties kariai mes čia atėjom.
Aš belsiu!

Barzdaskutys

Tik nebelskit!

Pastorius

Ne, aš belsiu!

(Beldžia)

Vitichė

Kas taip vėlai čia braunasi?

Pastorius

Krikščionis!

Vitichė

Krikščionis, stabmeldys — man vis tas pats.
Ko norite?

Pastorius

Atidaryk duris!

Vitichė

*(atidaro ir pasirodo tarpdury; rankoje laiko degantį
žibintą)*

Na, ko jums?

Pastorius

Moterie, dėl meilės dievo,
Kurio tu nepažįsti iki šiol...

Vitichė

Oho! Kaip dievobaimingai pradėjai!

Mokytojas

Užčiaupk nasrus tu, dvésena šlykšti!
Išseko mūs kantrybė! Anei žodžio!
Visiems mums tavo niekšiški darbai
Ir niekšiškas gyvenimas įgriso.
Jei neklausysi mūsų paliepimo,
Dar šiąnakt užgiedos gaidys raudonas
Ant šelmenio. Ir ši kipšų landynė
Pavirs bematant pelenų krūva.

Barzdaskutys
(be paliovos žegnojasi)

Manęs bloga akim nepabaidysi,
Prakeikta kate tu! Spitrėk, kiek nori!
Kur tik akis raudonas benukreiptum,
Visur išvysi kryžių. Na, greičiau
Daryk, kas liepta: atiduok mums meistrą!

Pastorius

Kartoju, moteriške: vardan dievo,
Kurio tu nepažįsti iki šiol,
Mesk savo juodus kėslus ir padėk mums!
Štai šičia guli meistras, dievo tarnas,
Apdovanotas talentu didžiu
Sugėdinti tamsybių karalystę
Ir viešpataut aukštai erdvėj.

Vitichė

(kaip ir anksčiau, laikydama prieš save žibintą, prieina
prie Heinricho)

Gana!

Paimkite šį vargšą ir keliaukit.
Aš netruk dau. Aš nieko nežinau.
Tegu jisai gyvena, jeigu nori,
Tiktai jo amžius trumpas. Aš jaučiu —
Nebe ilgai girgždės tas jūsų meistras.
O meistras jis, kiek aš žinau, ne koks!
Jums gal ir puikiai varpas jo skambėjo,
Kadangi jūsų ausys — iš skardos,
Ir nieko jūs dorai išgirst nemokat,
Bet garsas buvo blogas. Meistras pats
Žinojo, ko naujajam varpui stinga,—
Jisai įskilęs buvo... Taigi, imkit,
Guldykit ant neštuvų ir gabenkit
Tą savo didį talentą namo!

Na, kelkis, kelkis, blyškiaveidi meistre!
Tavęs jiems reikia. Tau ir vėlei teks
Padėti pastoriui sakyt pamokslą,
O mokytojui — mokinius iškaršt,
Na, o barzdaskučiui — priplakti putų.

*Heinrichas paguldomas ant neštuvų. Barzdaskutys su
mokytoju jį pakelia. Vitichė uždaro duris*

Pastorius

Nutilk, sena nedorėle, nutilk!
Paliki savo nedorybių kelią!

Vitichė

Ne naujiena man jūsų giesmės šitos!
Gerai žinau: jausmai jums — nuodėmė.
Jums žemė — ankštas karstas, žvaigždės — žvakės.
O saulė — didelė skylė danguj.
Pats dievas jums — tik kunigas... Žinau.
Ech, kaip reikėtų, radus gerą lazda,
Jums, veltėdžiai, įkristi iš peties!

(Užsidaro)

Pastorius

Ak tu, velniene...

Barzdaskutys

Tik tyliau, dėl dievo!

Nereikia pykint jos, nes bus blogai.

*Pastorius, mokytojas ir barzdaskutys,
nešdami Heinrichą, eina į mišką. Aiškiai šviečia
mėnuo, miško aikštėje tylu. Iš miško viena paskui kitą
pasirodo pirmoji, antroji ir trečioji fejės ir
ima šokti ratelį*

Pirmoji fėja

(tyliai)

Sese!

Antroji fėja

Sese!

Pirmoji fėja

Pro rūkus

Mėnuo žvilgčioja blyškus.

Kalnus apgaubė tamsa

Ir gaivi nakties vėsa.

Antroji fėja

Tu iš kur?

Pirmoji fėja

Aš gyvenu

Krioklyje, kurs tarp kalnų

Garma, krenta iš aukštai,

Žėri pilnaty baltai,

Iš verpetų jo šaltų,

Dengiama purslų baltų,

Iškilau aš ir tuojau

Čion tarpekliais atėjau.

Trečioji fėja

(pasirodydama)

Jūs jau sukatės ratu?

Pirmoji fėja

Pasisuk ir tu kartu!

Antroji fėja

O iš kur, sesut, esi?

Trečioji fėja

Tarp uolų, padebesy,
Švyti ežeras skaidrus,
Plyti — šaltas ir švarus.
Aš gimiau jo gelmėje —
Tylioje ir tamsioje.
Apsitaisiusi švelniais
Sidabriniais nėriniais,
Pakilau aš virš uolų,
Virš kalnagūbrių žilų,
Ir atskriejau erdvėmis
Šokt ir žaisti su jumis.

Ketvirtoji fėja

(pasirodydama)

Sesės!

Antroji fėja

Sese, nestovėk!

Visos

Į ratelį paskubėk!

Ketvirtoji fėja

Aš iš liūno paslapčia
Per kimsus atbėgau čia.

Pirmoji fėja

Šokam, sukamės smagiai!

Visos

Kaip paukšteliai, kaip drugiai!

Žaibuoja. Tolumoj sugriaudžia

Rautendelein

*(staiga pasirodo mėnesienos šviesoj, sunėrusi rankas už
galvos, ir žiūri į trobelės duris)*

Sveikos, fėjos!

Pirmoji fėja

Kas tenai?

Antroji fėja

Ai, sudrisko nėriniai!

Kas čia timpčioja mane?

Rautendelein

Sveikos, fėjos!

Trečioji fėja

Ai, suknia!

Kad sučiupo ją nagais

Toks gauruočius su ragais!

Rautendelein

(eina į ratelį)

Sveikos, fėjos vandenų!

Aš pašokti ateinu.

Tu, sidabro suknele,

Leisi suktis man šalia?

Pažiūrėk, ir aš turiu

Sidabrinių nėrinių.

Juodbruvėle, ar matai,

Kaip nudegus aš rudai?

Auksaplauke, tu graži,

Į tave aš panaši,

Nes ir mano garbinių —

Tartum saulės spinduliai!

Mes abi paleisim juos,

Pasisuksim ant vejų,

Ir ant veido ribuliais

Aukso vilnys pasiskleis.

Visos

Šokam, sukamės smagiai,

Kaip paukšteliai, kaip drugiai.

Rautendelein

Krito varpas į gelmes.
Gal atrasime jį mes?

Visos

Šokam, sukamės smagiai,
Kaip paukšteliai, kaip drugiai.
Nenulaušim nė vienos
Žibuoklėlės mėlynos!

Suoliais atšokuoja Miškinis. Griautinis dunda smarkiau. Sekančios scenos metu smarkiai sugriaudžia ir imalyti

Miškinis

Aš, užsokęs ant gėlių,
Jas visas sutrypt galiu.
Lūžta krūmai, kur einu.
Tyška purvas iš klanų!
Paklausykit, fėjos, ei!
Mūkia bulius pamiškėj.
Išsiilgus ir meili
Mykia karvė netoli.
Štai ant eržilo čiupros
Ieško musė sau poros.
O kumelės uodega
Nuo uodų tiesiog marga:
Zyzia spiečius neramus,
Žaidžia meilės žaidimus.
Arklininkas nemiegos —
Vakare sulauks mergos.
Tvarte — mėšlo kupeta,
Bus nuvirst vieta minkšta!
O-pa, o-pa, o-lia-lia,
Tai pavasario galia!
Šniokščia upė be ledų,
Vėl gyvent visiems saldu.

Miaukia Rainis su Raine,
Tuokias varnos kamine.
Gervė, sakalas, garnys,
Kėkštas, strazdas ir genys,
Kurmis, žiurkė ir pelė,
Salamandra ir varlė,
Elnias, kiškis ir gaidys,
Voras, blakė ir kandis —
Nė dienos nenori laukt,
Skuba meile pasidžiaugt!

*Apkabina vieną tėją ir nubėga su ja į mišką. Kitos
tėjos išlaksto. Rautendelein lieka, vieniša ir susimąs-
čiusi stovi aikštelės vidury. Audra ir viesulas nurimsta,
nebegriaudžia, liaujasi lietus*

Vandenis

(iškyla iš šulinio)

Brekekekeks! Brekekekeks! Ei tu!
Na, ko ten stovi?

Rautendelein

Ak Vandeni mielas,
Man baisiai liūdna... Aš baigiu apakt.

Vandenis

(klastingai)

Brekekekeks! Kuria gi akimi?

Rautendelein

Kairiaja. Tu manim tikėt nenori?

Vandenis

Tikiu, tikiu...

Rautendelein

(liesdama pirštu kairiąją akį)

Tad pažiūrėk greičiau!

Vandenis

Kur pažiūrėt?

Rautendelein

Į akį. Kas joje?

Vandenis

Na ką gi, pažiūrėsime. Parodyk!

Rautendelein

Toks karštas lašeliukas ten įkrito.

Vandenis

Ak, taip! Gal iš dangaus? Prieik arčiau!

Rautendelein

(rodydama jam ant piršto ašarą)

Štai mažas mažas ir skaidrus lašelis.

Tik pažiūrėk!

Vandenis

Po šimts, koksai gražus!

Jei nori, su savim jį pasiimsiu

Ir rožine kriaukle tau apsodinsiu.

Rautendelein

Dedu ant rentinio. Gali paimti...

Bet kas jis?

V a n d e n i s

Deimantas. Matai, kaip spindi!

Pasaulio laimę ir skausmus visus

Savy talpina šis akmuo šviesus.

Vadinasi jis — ašara.

R a u t e n d e l e i n

Tai reiškia,

Kad aš verkiu? Na taip!.. Dabar man aišku,

Kaip verkiama... Tu neskubėk nueiti,

Paguosk man!

V a n d e n i s

Eikš su manim, mergaite!

R a u t e n d e l e i n

Į savo būstą tu kvieti? O ne!

Tamsu ir drėgna šulinio dugne.

Su šimtakojais ir vorais kartu

Reikės gyvent... Nenoriu! Man šlykštu!

V a n d e n i s

Brekekekeks! Labai apgailestauju.

R a u t e n d e l e i n

Štai vėl lašelis!

V a n d e n i s

Lietų pranašauja.

Valdovas Toras griaudėja aukštai

Ir nuo barzdos į debesį antai

Nupurtė žaibo liepsną. Ji žydra

Kaip akys kūdikio... Štai, su audra

Pakilę, atskrenda būriai varnų,

Vanduo srovena nuo juodų sparnų,

Kai veržias jie per tamsą ir per vėją.

Atgyja žemė, troškusi didžiai,
Ir džiaugias, žaibo blyksnį pastebėję,
Giria ir žolės, paukščiai ir vabzdžiai.
Kvoraks!

Žaibuoja

Į slėnį! Ai, koks geras oras!
Užkūrė laužą šventinį sau Toras.
Liepsnoja kūjis! Tolį tūkstantmylį
Tas laužas savo žiežirbom užpylė.
Pakilo dūmai! Varpinė ana
Siūbuoja... Gal nugrius...

Rautendelein

Gana! Gana!
Tylėk, jei nieko kito nežinai!

Vandenis

Brekekekeks! Ar daug tu išmanai,
Nupiepęs žvirbli! Niekas tu esi!
Ją prijaukinti stengiesi, pluši,
Su ja elgiesi švelniai, o už tai
Ji tau uždroš per ausį kaip matai!
Tad ką išgirst norėtum? Pageidauk!
Vėl ima širsti...

Rautendelein

Nieko. Pasitrauk!

Vandenis

Nenori nieko sužinoti?

Rautendelein

Ne.

V a n d e n i s

(maldaudamas)

Bent žodeliu pradžiuginki mane!

R a u t e n d e l e i n

(ašarotom akim žvelgia į tolumą)

Iš čia pabėgus, būtų man geriau...

V a n d e n i s

(skausmingai, paskubom)

Kodėl? Na, ką tau blogo padariau?
Tu nori bėgti į žmogiškųjų šalių?
Tave įspėju, atkakli galvele!
Atsikvošėk! Žmogus, pati žinai,
Pas mus pateko atsitiktinai.
Tikėti juo, pažinti jo — negali,
Nors jis čionai, bet mintys jo toli.
Jisai kartu ir brolis, ir grobikas...
Jei, mūs pasaulį laisvąjį palikus,
Į prakeiktuosius žmones atsigręši,
Žinok, tik vieną sielvartą terasi.
Silpna, paliegus giminė žmonių,
Save naikina ji iš pašaknių.
Šviesos ji trokšta, veržiasi į ją,
Tarytum bulvių diegas rūsyje,
Bet kiek į viršų stiebtis bebandys,
Ji saulės motinos nepamatys.
Gegužio vėjas glosto stiebą žalią.
O sausą — laužo... Jeigu tu, mergele,
Į jų pasaulį nukeliaut ruošies,
Tai po kaklu sau akmenį rišies.
Tenai naktis tave apgobs rūkais,
Tu ten raudosi, kaip čionai juokeis.
Gyvena jie pagal senas knygas,
Kurios tau pančios kojas ir rankas.

Su jais sujungus savąjį likimą,
Kentėsi visad saulės prakeikimą.

Rautendelein

Senelė sako — tu gudrus esi.
Žiūrėk, upokšniai nuo kalnų visi
Pakalnėn teka, skubinas slėniu,
Nenori jie čiurlenti be žmonių...

Vandenis

Kvoraks, brekekekeks, verčiau tylėk
Ir tūkstantmečio žodžiais patikėk:
Tegul upokšniai teka sau slėniu,
Jei jiems patinka priespauda žmonių,
Jei nori jie malūno sukt ratus,
Skalbt paklodes, drėkinti kopūstus,
Jei gali ryti atmatas, srutas...
Brrr... net mane baugina vaizdas tas!

(Karštai ir primygtinai)

O tu gi — princesė esi tikra,
Karaliui būtum žmona gera.
Tau duosiu karūną kristalų žalių,
Sėdėsi salėj, pilnoj spindulių.
Žerės ten sienos brangiais akmenim,
Grindys — koralais rausvais kaip ugnim.

Rautendelein

Nors duotum safyro karūną, vis tiek
Aš jos neimčiau. Ją dukrai uždėk...
O man užtenka karūnos savos —
Gražių auksinių plaukų ant galvos.
Kas man iš kristalų, koralų rausvų,
Jei reiks gyvent tarp varlių ir žuvų,
Kvaksėjimą tavo kasdien girdėt,
Dumble, drėgmėje ir tamsoj sėdėt!

(Eina)

V a n d e n i s

Na, kurgi tu eini?

R a u t e n d e l e i n

(abejingai)

Ar tau svarbu?

V a n d e n i s

(sielvartingai)

Labai svarbu!

R a u t e n d e l e i n

Kur noriu, ten einu.

V a n d e n i s

Bet pasakyk man, kur?

R a u t e n d e l e i n

Einu tenai!

V a n d e n i s

Pas žmones?

R a u t e n d e l e i n

(iškeldama aukštyn rankas)

Taip, einu žmonių pasaulin!

(Skubiai nueina ir dingsta miške)

V a n d e n i s

(baisiausiai persigandęs)

Kvoraks!

(Verkšlendamas)

Kvoraks!

(Tyliu)

Kvoraks!

(Linguodamas galvą)

Brekekekeks!

U Z D A N G A

ANTRAS VEIKSMAS

Varpų liejiko Heinricho namai. Senovinis vokiečių kambarys. Pusę galinės sienos sudaro gili niša, kurioje — didelis židinys su dūmtraukiu. Viršum išblėsusių anglių kybo varinis katilas. Kitoje sienos pusėje — langas apskritais stiklais; po langu stovi lova. Šoninėse sienose — durys: kairiosios — į dirbtuvę, dešinėsios — į priemenę. Po dešinei pirmajame plane, stalas ir kėdės. Ant stalo pieno qstis, puodeliai ir kepalas duonos. Netoli stalo praustuvė. Kambarį puošia Adamo Krafto ir Peterio Fišerio darbo skulptūros; matomiausioje vietoje — nukryžiuotojo statula iš dażyto medžio

Du Heinricho sūnūs — vienas penkerių, antras devynerių metų, šventiškai aprengti, sėdi už stalo; prieš juos puodeliai su pienu. Į kambarį įeina f r a u M a g d a; jinai irgi šventiškai apsitačiusi. Jos rankoje — raktazolių puokštė. Ankstyvas rytas. Vis labiau plieskiasi saulėtekio žaros

F r a u M a g d a

Vaikai, žiūrėkit, ką turiu! Už sodo
Mažoj aikštelėj aš radau gėlių.
Jomis per tėvo iškilmes visi
Galėsime šventiškai pasidabinti.

P i r m a s i s b e r n i u k a s

Duok...

Antrasis berniukas

Duok gėlytę.

Frau Magda

Gausit po penkias,

Nors ir viena galėtų jums atverti
Vartus į dangų. Baikit gerti pieną,
Suvalgykite duoną, ir eime!
Bažnyčion kelias tolimas, status.

Kaimynė

(*prie lango*)

Jūs jau nemiegate, kaimyne?

Frau Magda

Ką jūs!

Aš nesudėjau lig aušros akių,
Bet ne iš rūpesčio. Esu žvali,
Lyg visąnakt kietai miegojus būčiau...
Diena, atrodo, žada būt giedra.

Kaimynė

Tikra tiesa!

Frau Magda

Gal eisit su mumis?

Aš jums patarčiau. Bus visai smagu
Žingsniuot į koją su šitais mažiukais.
Sparčiu žingsniu mes nekamuosim jūsų.
Nors aš, prisipažinsiu jums, kaimyne,
Jei įmanyčiau, tai skriste nuskrisčiau:
Taip nekantrauju atsidurt tenai.

Kaimynė

Ar jūsų vyras naktį nesugrįžo?

F r a u M a g d a

Na, ką jūs! Aš laiminga būčiau, jeigu
Jie varpą spėtų varpinėn iškelt,
Kol žmonės nesuėjo prie bažnyčios
Tiek maža buvo laiko! Jis turėjo
Dirbt, negailėdamas savęs! Jei teko
Manajam meistrui Heinrichui prigult
Kur nors žolėj ir valandą nusnūsti,
Aš ir už tai dėkinga būt galiu
Gerajam dievui. Triūsas buvo didis,
Bet atpildas už jį bus ne mažesnis.
Sunku įsivaizduot jums, kaip tyrai,
Kaip stebuklingai skamba naujas varpas!
Jūs paklausykit, kaip jis pirmąkart
Prabils šį rytą. Jo skardžiam balse
Išgirsite ir maldą, ir pamokslą,
Ir angelų giedojimą, ir laimę.

K a i m y n ė

Tikiu. Bet štai kas stebina mane:
Jūs žinote, frau Magda, man pro langą
Matyti bažnytėlė kalnuose.
Ten rengės baltą vėliavą iškelti,
Pranešdami, kad varpas pakabintas.
Bet vėliavos nėra.

F r a u M a g d a

O jūs geriau

Įsižiūrėkite ir pamatysit.

K a i m y n ė

Tikrai nėra.

F r a u M a g d a

Tebūna kad ir taip.

Tačiau juk tas dar nieko nepasako.
Jei jūs žinotumėt, kaip aš žinau,

Kiek triūso reikalauja šitas darbas,
Kaip plėšos meistras, kaip jis suka galvą
Dienom ir naktimis be atvangos,
Tada ir jums nebūtų nuostabu,
Jei kartais jis laiku nespėjo baigt...
O gal, ko gero, vėliava jau plazda?

K a i m y n ė

Aš nemanau. Po kaimą sklinda kalbos,
Jog atsitiko kalnuose kažkas.
Be to, esą ir negerų ženklų.
Valstietis, sako, matęs, kaip ant šerno
Per lauką jojus moteris nuoga.
Jis griebęs akmenį ir sviedęs šmėklon,
Ir jam ranka nudžiūvusi kaip mat!
Vadinas, piktos dvasios kalnuose
Dėl naujo varpo niršta. Aš stebiuos,
Kad jūs dar nieko iki šiol nežinot.
Seniūnas jau kalnuos su žmonėmis.
Ir kalbama...

F r a u M a g d a

Kas kalbama? O dieve!

Seniūnas! Ko jis ieško kalnuose?

K a i m y n ė

Kol kas dar nieko tikro nesigirdi,
Tad būkštauti, frau Magda, per anksti.
Prašau jus nesijaudinti! Nereikia!
Apie nelaimę nér jokių kalbų...
Tiktai vežimas pakeliui sulūžęs
Ir varpui atsitikę ten kažkas.
O kas — neaišku.

F r a u M a g d a

Varpas — nesvarbu!
Kad tik išlikęs būtų meistras gyvas!
Ne, nuo krūtinės nė vienos gėlytės
Nenusisegsiu aš... Bet vis dėlto,
Jei nér tikrų žinių, aš jus prašysiu
Pasaugot mano berniukus...

(Skubiai iškelia juos pro langą)

Gera?

K a i m y n ė

Žinia, žinia, aš sutinku pasaugot!

F r a u M a g d a

Prašau, paimkit juos į savo trobą,
Nes aš skubėsiu, bėgsiu pažiūrėt,
Padėt... Nors kuo — neišmanau pati...
Vis tiek turiu aš

(Skubiai išbėgdama)

būti ten, kur jis.

Kaimynė nueina nuo lango. Girdėti minios gaudimas ir garsus, veriantis Magdos klyksmas. Į kambarį skubiu žingsniu įeina pastorius; jis dūsauja ir šluostosi akis. Stovi ir žvalgosi, paskui greit atkloja lovą. Bėga atgal ir tarpdury susitinka mokytoją ir barzda-skutį, nešančius Heinrichą. Jis paguldytas neštuvuose ant žalių šakų. Paskui neštuvus eina Magda, kone išprotėjusi iš sielvarto. Ją veda vyras ir moteris. Pro duris spraudžiasi minia. Heinrichas paguldomas į lovą

Pastorius

(Magdai)

Neverk, meistriene! Dievas maloningas!
Mes manėme, kad meistras nebe gyvas.
Bet, nešamas namo, jis atsigavo,
Ir gydytojas tikina, jog dar
Esą vilties.

Frau Magda

(aimanuodama)

Vilties? Aukščiausias dieve!

O ką tik aš buvau tokia laiminga!
Kas ščia dedas? Kas man? Kur vaikai?

Pastorius

Tvardykitės, frau Magda, vardan dievo!
Kantrybės! Nuolankumo ir kantrybės!
Žinokite, kur sielvartas didesnis,
Tenai artesnė viešpaties pagalba.
O jeigu jo tokia šventa valia —
Neleisti vargšui meistrui čia pasveikti,
Tai guoskitės mintim, kad jūsų vyras
Turės palaimą amžiną tenai.

Frau Magda

Kam guodžiat, ponas pastoriau, mane?
Nereikia man paguodos... Jis pasveiks!
Privalo jis pasveikti!

Pastorius

Tikėtis reikia.

Bet jeigu mirs — tai viešpaties valia.
Šiaip bus ar taip, o meistras nugalėjo!
Aukščiausio garbei jis nuliejo varpą.

Aukščiausio garbei kopė jis į kalnus,
Kur vis dar viešpatauja tamsios jėgos
Ir šiaušiasi uolų plyšiuos prieš dievą.
Aukščiausio garbei krito jis kovoj
Prieš klastingąsias pragaro dvasias,
Kurios, pabūgusios jo naujo varpo,
Sukilo visos ir bendrom jėgom
Užpuolė meistrą. Dievas jas nubaus!

Barzda skutys

Ne per toli yra šventa senutė,
Jinai maldom išgydyt žmones moka,
Kaip kitados apaštalai.

Pastorius

Tad bėkit!

Ir, jei atrasit, veskite čionai!

Frau Magda

Tai kas gi jam nutiko? Ko čia spoksot?
Šalin iš čia, smalsuoliai nelemti!
Uždengti reikia skepeta jam veidą,
Nes nužiūrės, ko gero, ar užmuš!
Va šitaip. Eikite dabar visi!
Spoksokit sau į juokdarius, jei norit!
Kas jam nutiko? Jūs kurti, ar ką?

Mokytojas

Sunku dabar žinoti, kaip ten buvo,
Gal jis mėgino varpą sutūrėt,
Kai šis riedėjo... Stačiai nežinau.
Bet jeigu jūs išvystumėt bedugnę,
Kurion jis krito,— pultumėt ant kelių
Pašlovint dievo. Tai, kad meistras gyvas—
Stebuklas tikras. Tiesiai jums sakau.

Heinrichas

(*silpnu balsu*)

Vandens lašelį!

Frau Magda

(*žaibiškai pašokdama*)

Eikite iš čia!

Pastorius

Keliaukit, žmonės! Duokit jam ramybę!

Žmonės išeina

Jei būsiu reikalingas jums, meistriene,
Jūs žinote, kame atrast mane.

Barzdaskutys

Mane taip pat.

Mokytojas

O aš pasilieku.

Frau Magda

O, ne! Išeikite ir jūs, išeikit!

Heinrichas

Vandens lašelį!..

*Pastorius, Mokytojas ir Barzdaskutys
tyliai pasitaria ir išeina, traukydami pečiaus ir linguc-
dami galvas*

Frau Magda

(*skubiai nešdama Heinrichui vandens*)

Nubudai, mielas?

Heinrichas

Mane troškina. Duok vandens. Girdi?

Frau Magda

(netvirtai)

Kantrybės, Heinrichai!

Heinrichas

Kantrybės aš

Netrukus jau išmoksiu. O ir tau
Kentėti, Magda, neilgai bereiks.

(Geria)

Dėkoju tau.

Frau Magda

Ak Heinrichai, kodėl

Tu taip kalbi? Tiesiog baisu klausytis!

Heinrichas

(karštingiškai)

Nereikia baimintis, nes tu turi
Gyvent... Gyventi be manęs.

Frau Magda

Nenoriu!

Aš negaliu gyventi be tavęs!

Heinrichas

Šis skausmas — vaikiškas ir negarbingas,
Tu užmiršti, kad motina esi.
Suprask tą žodį ir nusiramink.

Frau Magda

Nebūki man toks griežtas, toks žiaurus.

Heinrichas

(skausmingai)

Tu žiaurumu teisybę vadini...
Pasaulis tavo štai — vaikų lovelės.
Tavoji laimė, rūpesčiai, vargai
Su šiom baltom drobulėm susieti.
Siaubinga būtų, jei kitaip galvotum.

Frau Magda

(puola prie jo)

Bet dievas mato — myliu aš tave
Ir už vaikus, ir už save labiau.

Heinrichas

O, vargas jums, našlaičiai nelaimingi!
Ir vargas man, nes aš dabar turėsiu
Nuo jūsų lūpų duoną atitraukt!
Tačiau jaučiu nuodus aš ant liežuvio
Ir tuo labai džiaugiuosi... Lik sveika!
Tegu įvyksta tai, ko neišvengsi.
Mirties tamsa žmonėms mielesnė kartais
Už šviesą esti... Taip ir man dabar.

(Švelniai)

Duok ranką man. Daug skausmo aš esu
Suteikęs tau darbais ir žodžiais, Magda.
Ir tavo meilę įžeidžiau daug kartų.
Atleisk, aš nenorėjau! Bet kažkas
Prieš mano valią versdavo mane
Tave kankint. Ir pats aš kankinausi.
Atleisk man, Magda!

Frau Magda

Tau atleist? Už ką?

Jei myli, Heinrichai, taip nekalbėk,
Nes aš pravirksiu. Bark verčiau... Juk tu
Žinai, kas man esi.

Heinrichas

(skausmingai)

Ne, nežinau.

Frau Magda

Mane pakėlei, padarei žmogum...
Skurde, varguos ir nemokšiškume
Aš gyvenau lyg po dangum audrotu.
Tu atnešei ir dovanojai džiaugsmą.
Ir niekad tavo meilės nejutau
Taip aiškiai, kaip tuomet, kai mano protą
Tu nukreipei į šviesą iš tamsos.
Ir aš turiu atleist? Už ką? Už tai,
Kad aš tau už gyvenimą skolinga?

Heinrichas

O, kaip keistai supintos sielų gijos!

Frau Magda

(glostydama jam plaukus, švelniai)

Jei reikalinga tau lig šiol buvau
Dirbtuvėje ar poilsio minutėm,
Jei tavo žvilgsniui patraukli atrodžiau,—
Džiaugiuos ir tu! O Heinrichai, žinok,
Kaip noriai būčiau atidavus tau,
Kas tik yra šioj žemėj vertingiausia!
Bet tegalėjau duoti, ką daviau.

Heinrichas

(nerimastingai)

Aš mirštu. Tai gerai. Pats dievas mato,
Kad taip geriau abiem... Tu prisilenk...
Manai, kad tu pražydai tik todėl,
Kad aš tave žydėjimui prikėliau?
Tu klydai, Magda, klydai. Tai padarė

Tas amžinasis burtininkas, kurs
Pačiam pavasary ūmai sumano
Milijonus gėlių visam miške
Ledinėm savó vėtrom pražudyti.
Mums bus abiem geriau, jei aš numirsiu,
Žiūrėk, aš senas, silpnas, nusibaigęs.
Ir neliūstu, jei tas varpų liejikas,
Kursai mane sukūrė, pagaliau
Nusprendė tokį netikšą atstumt.
Kai į bedugnę jis galingai sviedė
Mane su mano kūrinio menku,
Džiaugiausi aš... Taip, Magda, šitas varpas
Kursai žemyn nukrito nuo uolų,
Netiko aukštumoms. Jis negalėjo
Kalnų viršūnėse pažadint aido.

F r a u M a g d a

Nesuprantu, ką reiškia tavo žodžiai.
Juk varpas kėlė nuostabą visiems.
Anei pūslelės metale! O garsas!
„Kaip choras angelų dainuoja varpas!“ —
Taip sakė žmonės, tartum susitarę,
Kai buvo jis tarp medžių pakabintas
Ir iškilmingai pirmąsyk prabilo.

H e i n r i c h a s

(*karštligiškai*)

Slėny jis skamba, o kalnuos — negali.

F r a u M a g d a

Tai netiesia! Kad tu girdėjęs būtum,
Kaip pastorius sujaudintas pasakė:
„Tai nuostabiai skambės jisai kalnuos!“

H e i n r i c h a s

Slėny skambėjo, o kalnuos — negali.
Tik aš žinau tai. Pastorius nežino.

Aš mirsiu, vaike... Bet ir noriu mirt.
Jei aš, kaip sakoma, ant kojų stosiuos,
Barzdaskučio sulopytas šiaip taip,
Kas man beliks? Į prieglaudą keliauti?
Tačiau tai reikš, kad gėrimą, kuriuo
Gyvenimas mane lig šiolei girdė —
Dažnai kartoką, bet dažnai ir saldų,
Tik visad skaidrų, stiprų ir ugningą,—
Turėsiu aš į nuovirą pakeist —
Sugizusį, bekvapį ir bespalvį.
Tegul jį geria tie, kuriems patinka,—
Man apie jį net pagalvot šlykštu.
Tylėk. Klausykis. Jeigu tu atvesi
Man gydytoją, kurs mane grąžins
Prie seno darbo, prie senų džiaugsmų,
Aš ir tada pražuvęs būsiu, Magda.

F r a u . M a g d a

Tad pasakyk, dėl dievo meilės, vyre,
Kaip visa tai įvyko? Tu — žmogus;
Apdovanotas polėkiais aukštais,
Visų išgirtas, mylimas visų
Ir pripažintas savo darbo meistras!
Tu su džiaugsmu, be poilsio triūsei,
Tu šimtą nuostabių varpų sukūrei...
Dabar iš šimto varpinių jie tau
Dainuoja šlovę. Tartum pilnos taurės,
Viršum kaimų, virš girių ir laukų
Jie lieja didį tavo sielos grožį.
Ir jungiasi jų gausmas su aušrom
Ir su saulėlydžio rausvom pašvaistėm.
Juk tu — turtuolis, šitiek duot galįs!
Tu — dievo balsas, laimės tu teikėjas,—
Teiki ją tiems, kuriems vargų našta
Ir elgetos dalia — kasdienė duona.
O štai dabar į mėgiamąjį darbą
Žiūri su tokiu nedėkingumu!

Kam, Heinrichai, gyvenimą man siūlai,
Jei tau pačiam gyvenimas bjaurus?
Kas man iš jo, jei savojo tu nori
Atsikratyt lyg pinigų netikro?

Heinrichas

Dėkoju tau už gerą širdį, Magda.
Ji skamba daug tyriau ir daug jautriau,
Nei šimtas mano sukurtų varpų!
Ir vis dėlto... Tu privalai suprasti:
Man nepavyko paskutinis varpas.
Su skaudančia širdim stebėjau aš,
Kaip šaukdami ir plūsdamiesi žmonės
Į kalną tempė jį... Ir štai jisai
Nukrito šimto sieksnių gilumon
Ir pasinėrė ežere kalnų...
Taip paskutinis mano darbo vaisius
Ramiai sau ilsis ežero dugne.
Per visą amžių nesukūriau aš
Už jį geresnio. Ir sukurti nemoku.
Todėl gyvenimo atsisakau
Drauge su tuo netikusių varpu.
Jis guli ežere, o aš baigiu
Pasigailėtinų dienų likutį...
Neliūdna man. Bet, kita vertus, liūdna
Dėl to, ką praradau... Tik viena aišku,
Jog varpo niekas man nebegalės,
Kaip ir gyvenimo, atgal grąžinti.
Bet jeigu aš ir geisčiau pagaliau
Palaidotus garsus išgirsti vėlei,
O varge,— kokią aš patirčiau dalį!
Tai būtų skausmo, pagiežos, klaidų,
Tamsos ir beprotybės mišinys!
Ne! Šitokio gyvenimo nenoriu!
Nenoriu aš daugiau tarnauti slėniams,—
Jų tyluma dabar nebegalės
Audringo mano kraujo nuraminti.

Nuo tos minutės, kai kalnuos stovėjau,
Aš trokštu vėl į aukštumas pakilt,
Klajot vaiskioj žydrynėje, virš rūko
Ir išdidžių viršukalnių galybę
Įliet į savo meną... Bet, kadangi
Taip nusilpau, jog, vos užkopti spėjęs,
Turėčiau vėl nukrist,— renkuosi mirtį...
Gyventi ir toliau — jaunystės reikia.
Graži kaip pasaka gėlė kalnų
Vėl duoda vaisių, tik naujai pražydus...
Širdy man reikia jausti sveiką jėgą,
O gyslose man reikia plieną jaust,
Kad gimtų negirdėto meno siekis
Ir bėgalinis pergalės troškimas.

F r a u M a g d a

O Heinrichai! Jei aš tikrai žinočiau,
Kame atrasti tai, ko tu geidi,—
Šaltinį, kurs gražintų tau jaunystę,—
Žaizdotom kojom bėgčiau jo ieškoti.
Sutikčiau aš nuskęsti toj versmėj,
Kad tik tu būtum jaunas.

H e i n r i c h a s

(skausmingai, netekdamas jėgų, kliedėdamas)

Mylimoji!

Ne, aš nenoriu. Gėrimą paimk.
Šitam šaltiny — kraujas, vien tik kraujas.
Nenoriu... Eik ir leisk ramiai numirt.

(Netenka sąmonės)

P a s t o r i u s

(grįždamas)

Na, kas girdėt, frau Magda?

Frau Magda

Ak, baisu!

Jis visas sukrėstas, jo sielą graužia
Kažkokia nesuprantama kančia!
Ką man daryt — pati neišmanau.

(Skubiai apsisiaučia skarele)

Jūs man minėjot šventą moteriškę...

Pastorius

Tikra tiesa! Todėl ir sugrižau.
Gyvena ji... už mylios, ne toliau.
Jos vardas... nagi, kuo jinai vardu?
Gyvena ji... man rodosi... eglyne.
Taip, taip... žinau... namai jos už eglyno.
Jos vardas...

Frau Magda

Vitichė?

Pastorius

Na, ką jūs kalbat?

Ji — burtininkė. Ragana tikra.
Jinai netrukus žus. Būriai žmonių,
Didžiai supykusių ant tos velnienės,
Su fakelais, lazdom, akmenimis,
Jau skuba galo padaryti jai.
Kaip šnekama, dėl šios dienos nelaimės
Jinai kalta... O moteris, kurią
Minėjau jums, frau Findeklė vardu.
Tai pamaldi aviganio našlė.
Jai vyras seną receptą paliko,
Kurs stebuklinga gydoma galia —
Kiek man girdėti teko,— pasižymi.
Ar eisite pas ją?

Frau Magda

Taip, būtinai!

Pastorius

Tuoj pat?

Įeina Rautendelein su uogomis. Ji vilki tarnaitės drabužiais

Frau Magda

Iš kur esi, vaikeli, kas tu?

Pastorius

Tai Ana. Ji pas Michelį tarnauja.
Nekalbinkit. Ji, vargšė, nebylė.
Gera mergaitė — atnešė jums uogų.

Frau Magda

Įeik, vaikeli! Ko gi tu norėjai?
Matai — šis vyras serga. Kol miegos,
Pabūk prie jo. Tu supratai mane?
Jūs sakote — frau Findeklė jinai?
Bet iki jos toli... Kaip man išeiti?
Palaukit valandėlę. Aš tuojau
Užsuksiu pas kaimynę. Galgi ji
Man padarys malonę ir nuėis...
Aš greitai grįšiu... Dieve, kaip sunku man!

(Išeina)

Pastorius

Tu pastovėk čia valandėlę trumpą,
Arba prisėsk. Padėk jiems, būk protinga.
Pabūk čionai, kol reikia jiems tavęs.
Tu gerą darbą padarysi. Dievas
Už tai atlygins tau, miela mergaite.
Bet kaip tu pasikeitusi esi!
Tiesiog sunku tave ir atpažinti!

Tik būk dora ir pamaldi, nes viešpats
Tave didžiu grožiu apdovanojo.
Ne, iš tiesų, mergaitė! Štai žiūriu
Ir abejoju: tu čia ar ne tu...
Esi puiki kaip pasakos princesė.
Aš niekad nemaniau, kad tu gali
Taip išgražėti... Sudrėkink jam kaktą!
Ar supratai mane? Jisai karščiuoja.

(Heinrichui)

Tegul tave išgydo viešpats dievas!

R a u t e n d e l e i n

*(iki šiol nedrąši ir tyli, ūmai pasikeičia ir skubiai imasi
darbo)*

Duokit, anglis, kibirkščių!
Suspragsėkit, kai pučiu!
Kilki, vėtra, kilk, rausva,—
Aš, kaip tu, laukų dukra.
Ūžk, ūžk, uždainuok!

Židiny ugnis įsidega

Laižo katilą ugnis.
Ir sunkus gi dangtis šis!
Virk, sriubele, neužtruk
Ir skani išvirus būk!
Ūžk, ūžk, uždainuok!

(Pakelia katilo dangtį ir ragauja)

Aš gležną žolių turiu,
Jas į katilą beriu.
Kas to nuoviro ragaus,
Tas visas jėgas atgaus.
Ūžk, ūžk, uždainuok!

Dabar man reikia ropę sutarkuot
Ir bėgt vandens — visai tuščia statinė.

Tačiau pirma atidarysiu langą.
O, kaip gražu! Bet dieną vėjas kils:
Viršukalnėmis debesys ilgi
Tarytum žuvys milžiniškos plauko.
Rytoj iš jų pabirs galybė dvasių,
Jos švilpdamos per tarpeklius garmės
Pas žmones lygumon... Ku-kū! Ku-kū!
Ir čia yra gegučių! Kregždės irgi
Skrajoja, raižo orą, o jame
Jau žiebiasi naujos dienos šviesa.

*Heinrichas atmerkia akis ir įdėmiai žiūri į Rauten-
delein*

Dabar tarkuosiu ropę, o paskui
Vandens nubėgsiu. Jei esu tarnaitė,
Tai reikia dirbt. Ugnie, miela ugnie,
Padėki man!

Heinrichas

(be galo nustebęs)

Kas tu tokia?.. Sakyk...

Rautendelein

(paskubom, linksmai ir paprastai)

Rautendelein.

Heinrichas

Rautendelein? Aš niekad
Nesu girdėjęs tokio vardo, nors
Tave kažkur jau vienąsyk mačiau.
Kame tai buvo?

Rautendelein

Ten, aukštai kalnuos.

Heinrichas

Taip, taip. Tiesa. Tuomet aš karščiau
Ir sapnavau tave... Štai — vėl sapnuoju...

Ir būna gi keistų sapnų, tiesa?
Čia namas, kuriame aš gyvenu;
Ugnis liepsnoja mano židiny;
Guliu aš lovoj, mirtinai susirgęs;
Pro langą pažiūriu — skrajoja kregždės,
Girdžiu lakštingalų balsus sode;
Jaučiu alyvų ir jazminų kvapą;
Jaučiu, girdžiu lig smulkmenų aš viską!
Net antklodėj, kuria esu užklotas,
Matau kiekvieną siūlą ir mazgelį,
Ir vis dėlto miegu.

Rautendelein

Miegi? Kodėl?

Heinrichas

(susizavėjęs)

Nes aš sapnuoju.

Rautendelein

Tu esi tuo tikras?

Heinrichas

Taip. Ne. Taip. Ne. Ak, ką gi aš kalbu!
Svarbiausia — nenubusti... Tu paklausei,
Ar tikras aš esu, kad šičia sapnas...
Tegul tai būna sapnas ar tikrovė,
Bet tu — esi... Many ar iš tiesų —
Tas nesvarbu! Tu — mielas vaizdinys!
Nors būtum gimusi tik mano sieloj,
Vis tiek tave mylėsiu ne mažiau.
Pabūk dar valandėlę!

Rautendelein

Kiek tik nori!

Heinrichas

Aš vis dėlto sapnuoju.

Rautendelein

Na, pažvelk:

Aš pakeliu mažutę savo koją.
Kulniuką rausvą tu matai? Puiku!
Štai riešutas. Dviem pirštais jį suėmus,
Dedu po kulniuku. Paspaudžiu — trakšt!
Ir riešutas suskilo į dalis.
Nejau tai sapnas?

Heinrichas

Vienas dievas žino.

Rautendelein

Žiūrėk toliau. Dabar aš prieinu
Ir sėduosi ant lovos. Štai jau sėdžiu
Ir kuo ramiausiai riešutu gardžiuojuos...
Ar tau ne ankšta?

Heinrichas

Ne. Bet pasakyk,

Iš kur tu ir kieno esi siųsta?
Ko nori iš manęs? Aš toks pavargęs,
Toks silpnas, iškankintas ir palūžęs!..
Tik keletas minučių man beliko
Viešėti žemėj...

Rautendelein

Tu man patinki.

Aš nežinau, iš kur atsiradau.
Ir kur einu — aš nežinau taip pat.
Mane miškų senelė žolėje
Atrado ir parsinešė kadais,

O elnė išmaitino savo pienu.
Kalnuos, miške — visur jaučiuos namie.
Kai švilpia, kaukia ir dejuoja vėjas,
Kai šnypščia, kniaukia it katė laukinė,
Skraidau aš ir sukiojuosi ore,
Linksma juokiuos, ir aidas man atsako.
Na, o miškinis, fėjos ir vandenis
Iš juoko plyšta. Aš esu pikta.
Išėjusi aš kandžiojuos, draskaus.
Jei kas mane supykina — bėda!
Bet jei ir neliečia, vis vien esu
Nedaug geresnė... Nors, prisipažinsiu,
Esu pikta, bet kartais — ir gera;
Nuo nuotaikos priklauso. Na, o tu
Man patinki. Tavęs neapdraskysiu.
Jei nori, pasiliksiu pas tave.
Arba verčiau eime į mano kalnus.
Matysi, kaip gerai aš tau tarnausiu!
Parodysiu daug deimantų, kurie
Giliai po žemėm slypi, olose,—
Topazų daug, smaragdų, ametistų.
Ir viską padarysiu, ką tik liepsi.
Tegul aš ir tingi, ir užsispyrus,
Klastinga, neklusni ir dar kitokia,
Bet noriu žvelgt tau visad į akis.
Ir, vos tu spėsi pagalvot ką nors,
Aš tau bematant linktelėsiu: taip!
Miškų senelė mąno...

Heinrichas

Mielas vaike,

Kas ta miškų senelė? Pasakyk!

Rautendelein

Miškų senelė?

Heinrichas

Taip.

Rautendelein

Jos nepažįsti?

Heinrichas

Esu žmogus ir — aklas.

Rautendelein

Greit regėsi.

Kam į akis aš kartą pabučiuoju,
Tasai visus dangaus tolius išvysta.

Heinrichas

Tad pabučiuok.

Rautendelein

Ramiai gulėsi?

Heinrichas

Taip.

Rautendelein

(bučiuoja jam akis)

Jūs atsimerkit, akys!

Heinrichas

O mieloji,

Man paskutinę valandą siūsta!
Gėlyte, dievo tėviškosios rankos
Man nuskinta pavasario sode!
Daigeli, laisvėj augęs! O, jei būčiau
Toks, koks buvau gyvenimo pradžioj,
Kaip glausčiau prie širdies tave džiaugsmingai
Buvau aš aklas. O dabar many
Tiek daug šviesos! Sujaudintas giliai,

Aš vis labiau jaučiu pasaulį tavo!
Jaučiu mįslingą tavąjį paveikslą
Ir suprantu, kad aš regiu, regiu.

Rautendelein

Žiūrėki į mane, kiek tik tau noris.

Heinrichas

Koksai gražumas šių plaukų auksinių!
O mano mylimiausioji svaja!
Su tavimi net ir Charono valty
Aš jausčiaus lyg karališkam laive,
Kuris, purpurines bures pakėlęs,
Kaip paukštis skrieja ryto saulės link...
Ar tu jauti vakario vėjo gūsi,
Kurs pakelia viršum vandens putas
Pietų žydroyj jūroj? Ar jauti,
Kaip mus purslai užlieja deimantiniai?
O mes... ant aukso ir šilkų sugulę,
Su viltimi džiugia matuojam tolį,
Mus skiriantį... pati žinai nuo ko.
Paskui tu atpažįsti žalią salą,
Kurios šlaituos beržai šakas svarina
Ir maudosi melsvoj bangų mūšoj.
Girdi, kaip klega, džiūgauja smagiai
Pavasario ankstyvo giesmininkai...
Jie mūsų laukia...

Rautendelein

Taip, aš juos girdžiu!

Heinrichas

(netekdamas jėgų)

Gerai. Aš pasiruošęs. Kai nubusiu,
Kažkas man pasakys: „Eik su manim!“
Užges šviesa. Savy pajusiu šaltį.

Ir praregėjęs mirsiu taip, kaip būčiau
Numiręs aklas... Bet mačiau tave...

Rautendelein

(buria)

Meistre, mik! O kai nubusi,
Amžinai tu mano būsi!
Tu pakilsi iš miegų,
Pilnas džiaugsmo ir jėgų!

(*Rankomis daro judesius viršum židinio ir kalba*)

Lobis užburtas šviesos išsiilgo,
Nes po žeme, tamsoje, jis nežvilga.
Šunys įkaitę inkščia šalia,
Nes juos baugina meno galia.
Mes gi jam norim tarnaut visados,—
Tas mus lai valdo, kas išvaduos!

(*Gestikuliuoja Heinricho pusėn*)

Viens, du, trys! Jau prabusk!
Laisvas, tvirtas pasijusk!

Heinrichas

Kas pasidarė man? Iš kokio miego
Aš prabudau? Pro atdarytą langą
Įėjus saulė ranką man auksuoja!
Koks tyras ryto oras! O dangau!
Jei šitą jėgą, verdančią širdy,
Ir dvasios nepalaužiamą veržlumą
Esu atgavęs pagal tavo valią,
Tuomet aš noriu žingsniais nekantriais
Dar kartą į gyvenimą pasukti,
Dar kartą trokšti, drįsti, siekti, viltis
Ir kurti, kurti.

Įeina Magda

Magda, ar tai tu?

F r a u M a g d a

Nubudo jis?

H e i n r i c h a s

Taip, Magda, nubudau!

F r a u M a g d a

(kupina džiaugsmingos nuojautos)

Kaip tu jauties?

H e i n r i c h a s

(entuziastingai)

Gera! Ak, aš gyvensiu!

Jaučiu, kad aš gyvensiu. Taip, jaučiu!

F r a u M a g d a

(nesitverdama džiaugsmu)

Jisai gyvens! O Heinrichai! Mielasis!

Rautendelein stovi nuošaly spindinčiomis akimis

U Z D A N G A

TREČIAS VEIKSMAS

Apleista stiklo lydykla kalnuose, netoli snieguotų bedugnių. Dešinėje, iš uolos, dunksančios tarytum siena, į akmeninį baseiną moliniu lataku srovėna vanduo. Kairėje, prie kitos galinės sienos,— žaizdras su dūmtraukiu ir dumplėmis. Už jo, kairėje, pro atviras lyg jaujos vartai duris matosi kalnų peizažas: viršukalnės, pelkės, tolimi eglynai, netoliese — status skardis. Ant lydyklos stogo — kaminas. Dešinėje — plyšys uoloje, panašus į smailiaskliautę arką

Miškinis atitepmia pušies kelmą ir deda jį ant sukrautos už pastato kuro krūsnies, paskui neryžtingai įeina į vidų ir žvalgosi į šalis. Iš šulinio iki krūtinės iškyla Vandenis

Vandenis

Brekekekeks, įeik vidun!

Miškinis

Čia tu?

Vandenis

Taip! Po galais, kur bėgti nuo suodžių tų?!

Miškinis

Jau išsilakstė?

Vandenis

Kas?

Miškinis

Gi tie... žinai.

Vandenis

Manau, kad taip. Girdi — tyku čionai.

Miškinis

Mačiau aš gnomą...

Vandenis

Taip?

Miškinis

Pro šalį ėjo.

Su piūklu ir kirviu...

Vandenis

Ką jis kalbėjo?

Miškinis

Kad tu čia vis kvaksi.

Vandenis

Tegul ausis

Užsikemša kvailys!

Miškinis

Dar sakė jis,

Jog tu kvaksi gaudžiau kiekvieną kartą.

Vandenis

Nusuksiu sprandą jam!

Miškinis

Iš tikro verta.

Vandenis

Ir dar kai kam!

Miškinis

(juokiasi)

Na, tam — visų pirmiausia!

Į mūsų kalnus braunas, knisa, rausia.

Metalą lydo, verda, smilko mus,

Kaip ponas uja vandenius, gnomus

Ir be kalbų į savo važį kinko.

Gražiausią miško fėją pasirinko

Už mylimą... Sudraust jo negali!

Beliko vien žiūrėti iš toli!

Ji skina mano žiedus nesiklausus,

Jam vagia auksą, kristalus puikiausius,

Prieš mus ji purkščia, o aną — bučiuoja,

Jam pataikauja, apie jį bėgioja...

Jis laisvutėlis jaučiasi čionai.

Kas dieną griūva medžiai milžinai.

Nuo kūjo dūžių net kalnai linguoja.

Liepsna iš kalvės veržiasi piktai,

Net mano urvą siekia atšvaitai...

Velniaižin, ką toliau jis veikt galvoja!

Vandenis

Kvoraks, jei būtum nuovokesnis buvęs,

Varpų liejikas būtų jau supuvęs,—

Gelmėj gulėtų su varpu sykiu!

Ir loščiau meistro kaulais kaip kauleliais.

O varpas būtų kaulams tiems indelis!

Miškinis

Prisiekiu raganos kasa, tikiu!

Vanden is

Bet štai jis sveikas sauvaliauja čia!
Jo kūjo dūžiai man tikra kančia.

(Verksmingai)

Jis kala jai sagtis ir žiedelius,
Krūtinę jai bučiuoja, skruostelius.

Miškin is

Prisiekiu savo ožiška barzda:
Tu pakvaišai! Na, ir kokia bėda,
Kad ji tavęs nemyli? Paikas senis!
Tai šelmei nepatinka joks vanden is!
O jeigu nepatinka — spiauk į ją.
Daug vietos žemėj, daug vandens joje.
Apsižvalgyk, undinę susigauk!
Gyvenk kaip paša, užauk, smaguriauk!
Tada ranka numosi, pavyduoli,
Išvydęs juodu skubančius į guolį.

Vanden is

Aš jį užmušiu...

Miškin is

Kas iš to? Jinai
Pamilo jį, man rodos, mirtinai.

Vanden is

Jam gerklę perkąsiu...

Miškin is

Ir ką laimėsi?
Kaip neturėjai jos, taip neturėsi.
Senelė juos palaiko. Na, o jai
Tavasis sielvartas — vieni juokai.

Pagarboje dabar šita porelė.
Nors dar tikėkis. Visko būti gali.

Vanden is

Po šimts velnių!

Miškin is

Palauk! Praeis kiek laiko...
O jis — žmogus. Ne amžiams gi apsvaigo.

Rautendelein

(dainuoja už scenos)

Ant šakelės vabalas tupėjo,
Bzin, bzin!
Juodu švarkeliu jisai vilkėjo,
Bzin, bzin!

(įeina)

A, pas mane svečiai! Sveiki gyvi!
Vandeni, ar tu man priplovei aukso?
O tu, mielas mano ožiakoji,
Ar atnešei man žagarų? Žiūrėkit,
Kokių daikčiukų nuostabių radau,
Per visą dieną plušus ir bėgiojus!
Čia deimantai, o čia kalnų kristalai,
Čionai maišelis, pilnas aukso smėlio.
O čia koriai... Karšta diena man buvo!

Vanden is

Naktis, atrodo, bus taip pat karšta.

Rautendelein

Gal būt... Bet tavo žinioje vanduo.
Tik pasinerk, ir tučtuojau atvėsi.

*Miškinis juokiasi kaip pašėlęs. V a n d e n i s tylėdamas
pasineria šulinin ir dingsta*

Kol nesupyksi, jis nepasitrauks.

Miškinis
(tebesijuokdamas)

Ge-erai tu jam!

Rautendelein
Keliaraištis nusmuko
Ir piauna keli.

Vandenis
Nori, pataisysiu?

Rautendelein
Dar to betrūko! Eik iš čia, Miškini!
Taip nemaloniai trenkia nuo tavęs
Ir mūsų spiečiai dūzgia apie galvą!

Miškinis
Jos man mielesnės už drugius, kurie
Tave žiedų dulkelėm apibarsto,
Kutena lūpas, plazda apie plaukus,
O naktį tupia ant šlaunų, krūtinės...

Rautendelein
(juokiasi)

Matai, koks! Na, užteks!

Miškinis
Padovanok
Man šį tekinį. O iš kur jisai?

Rautendelein

Tu pats geriau gali žinoti, sukčiau!

Miškinis

Jei būčiau aš sulaužyti nespėjęs
Vežimo to, kuriuo gabeno varpą,
Tai sakalas nebūtų niekados
Pakliuvęs tavo kilpon. Tad už tai
Man padėkok ir atiduok tekinį.
Aš jį virve smaluota apvyniosiu,
Paskui uždegsiu ir nuo aukšto skardžio
Paleisiu lygumon. Tai pokštas bus!

Rautendelein

Ir gaisras kaime.

Miškinis

Taip, raudona vėtra'
Šventa aukos ugnis!

Rautendelein

Tau nepavyks!
Gali iš čia keliaut sau, Miškinėli!

Miškinis

Taip greit? Ar aš tikrai nueit turiu?
Bent pasakyk, ką tavo meistras daro.

Rautendelein

Jis užsiėmęs, kuria.

Miškinis

Tai jam gera!
Per dieną dirbk, pernakt bučiuokis!
Neblogo meno jis išmokęs!

Dabar gerai aš suprantu,
Kad liet varpus gana saldu!
Suėjo kalnas ir slėnys,
Ir štai bematant — kūrinys:
Pusiau žvėris, pusiau dievaitis —
Patyčios dangui, žemei — kraitis!
Eime, brangut, į krūmus tiesiai,—
Ką gali jis — ir aš galėsiu!
Tą pačią šlovę tu įgysi:
Mesijo juk nepagimdysi.

Rautendelein

Tu valkata, žvėrie! Jei dar man šmeiši
Tą šventą žmogų, be akių nueisi!
Jis nori mums išganymą pelnyti,
Todėl pernakt liepsna jo kalvėj švyti.
Ir tu, ir aš — visi mes prakeikti!
Net šie kalnai ir ši giria plati!
Verčiau nurimki, nes bejėgis tu,—
Čia meistro dvasiai visa pavaldū!

Miškinis

Tegu! Aš jam linkėjimų siunčiu.
Reiks pašnekėt bentkart su juo pačiu!

(Juokdamasis nueina)

Rautendelein

(po trumpos pauzės)

Kas man yra? Sunku kažkaip, tvanku.
Gal prie ledyno man nueit, prie groto?
Atsigaivinčiau vandeniu, žaliu
Ir šaltu tartum ledas... Aš užmyniau
Gyvatę šiandien. Ji tarp akmenų
Prieš saulę šildės. Kad iškiš liežuvį
Ir kad sušnypš! Ak, ir tvanku šiandieną...
Ša! Rodos, žingsniai! Kas gi čia ateina?

Pastorius

*(apsirengęs kalniečio drabužiais, susijaudinęs, sunkiai
alsuodamas pasirodo prie durų)*

Šen, gerbiamas barzdaskuty, į viršų!
Dar, dar aukščiau... Nelengvas buvo kelias!
Užtat prie pačio tikslo jau esu.
Ėmiaus šio darbo viešpaties valia,
Ir su kaupu atlygintas aš jausčiaus,
Jei avį pasiklydusią pajėgčiau,
Kaip pridera ganytojui geram,
Grąžint avidėn... Na, drąsiau! Eime!

☞

(Įeina)

Ar čia yra kas nors? Ei! Atsiliepkit!

(Pamatęs Rautendelein)

Ak, tu čionai! Aha! Taip ir maniau!

Rautendelein

(išblyškusi, piktai)

Ko jūs norėjot?

Pastorius

Greitai sužinosi.

Kaip dievą myliu, greitai. Bet pirma
Aš noriu pailsėt, atgauti kvapą
Ir prakaitą nuo veido nusibraukti.
Ar tu viena, vaikeli? Atsakyk!

Rautendelein

Prašau neklausinėt!

Pastorius

Tik pagalvokit!

Visai nebloga, iš tiesų nebloga!
Iškart parodei savo tikrą veidą.

Na, juo geriau: mažiau turėsiu vargo.
Tu!..

Rautendelein

Žmogeliūkšti, pasisaugok!

Pastorius

(maldingai sudėjęs rankas, žengia prie jos)

Taip?

Tu negali man nieko padaryti:
Tvirta širdis manoji ir tyra.
O tas, kurs man, senam, užkopt padėjo
Lig jūsų irštvos, tas — gerai žinau —
Visur su manimi. Ak velnio vaike!
Tau nepadės joksai užsispyrimas!
Žinau, kad paleistuviškais kerais
Tu jį čionai į kalnus atviliojai...

Rautendelein

Ką atviliojau?

Pastorius

Meistrą, ką gi kitą?
Apgirdei velnio gėralu saldžiu,
Ir nusekė tave, kaip koks šunytis...
Toks pavyzdingas vyras! Pamaldus
Ir doras lig pačių širdies gelmių!
Šeimos galva! O dieve gailestingas!
Ir atsirado mergšė kažkokia,
Sučiupo, suvyniojo į prijuostę
Ir tampo su savim, kur tik panori,
Visų krikščionių begalinei gėdai.

Rautendelein

Nors aš esu vagilė, bet tavęs
Neapvogiau!

Pastorius

Manęs? O įžulioji!

Tu jį atplėšei nuo žmonos, vaikų,

Tu jį pagrobei iš visos žmonijos!

Rautendelein

(ūmai pasikeltusi, triumfuodama)

Pažvelki prieš save! Matai, kas eina?

Girdi jo tvirtus ir laisvus žingsnius?

Nejaugi tavo rūstis nepraeis

Ir džiugesys širdy neišsiskleis

Nuo balderiško žvilgsnio, kurs svaigina

Labiau už aistrų šokį ir už vyną?

Čionai laiminga kiekviena žolelė,

Kuri nulūžti po jo kojom gali!

Karalius eina! Elgeta, pasveikink!

Tra-lia-lia, tra-lia-lia! Tegyvuoja meistras!

*Pasirodo Heinrichas gražiais darbiniais drabužiais
su kūju rankoje. Rautendelein bėga prie jo ir puola jam
į glėbį. Susiėmę rankomis, juodu prieina prie pastoriaus,
ir Heinrichas jį atpažįsta*

Heinrichas

Sveiki gyvi! Labai džiaugiuos!

Pastorius

O dieve!

Nejaugi jūs čionai, mielas meistrė?

Ar tai įmanoma? Kaip jaunas bukas

Jis stovi sveikas, aukštas ir stiprus!

O neseniai gulėjo patale,

Visai pasenęs, silpnas ir išbalęs.

Tiesiog beviltiškas... Man taip atrodo,

Jog viešpats dievas jus per vieną mirksnį

Pakėlė visagalinčia ranka,

Kad šoktumėt, pritardamas cimbolais,

Kaip Dovydas kadais.

Heinrichas

Taip. Čia tiesa.

Pastorius

Jūs esate stebuklas, iš tikrųjų!

Heinrichas

Ir čia neklystate! Visais jausmais
Jaučiu aš tą stebuklą. Eik, brangioji,
Ir mūsų vyno pastoriui atnešk.
Lai paragauja.

Pastorius

Ačiū. Tik ne šiandien.

Heinrichas

Atnešk, atnešk! Užtikrinu: jis geras.
Nors, kaip jūs norit. Sėskit... Nuo tada,
Kai nusimest ligos įstengiau gėdą,
Jūs pirmąsyk šį vakarą matau.
Nesitikėjau jums pirmam atskleisti
Dar ginčytinus užmojus savus,
Todėl dabar džiaugiuosi dar labiau.
Matau aš jūsų pašaukimo galią,
Matau, kaip nepailstančia ranka
Jūs traukot pareigos varžtus klastingus,
Atsisakydamas tarnaut žmonėms,
Ir dievo ieškote.

Pastorius

Garbė aukščiausiam!
Jaučiu, kad jūs išlikote, koks buvęs.
Meluoja žmonės ten žemai, slėny,
Plepėdami, kad esat pasikeitęs.

Heinrichas

Esu toks pat, tačiau ir pasikeitęs.
Atverkit langus, ir vidun įeis
Šviesa ir dievas!

Pastorius

Vykus patarlė!

Heinrichas

Aš nežinau geresnės.

Pastorius

Aš — žinau,
Bet ir šitoji nuostabiai gera.

Heinrichas

Jei panorėsit ranką man paduot,
Prisiekiu jums gaidžiu, gulbe ir žirgo galva,
Priimsiu ją džiugiai kaip ranką draugo,
Kartu atverdamas prieš jus plačiai
Savos širdies pavasario vartus...

Pastorius

Atverkite juos drąsiai, kaip anksčiau!
Juk žinote mane.

Heinrichas

O taip, žinau.
Bet, jei ir nežinočiau, jeigu čia
Po draugo kauke slėptųsi niekšybė,
Panorus mano sielos dosnumu
Pasinaudot — aš nieko neprarasčiau:
Juk auksas lieka auksu visada.
Net šiukšlėse veidmainiškos širdies
Jis neprapuola.

Pastorius

Meistre, pasakykit,
Kodėl jūs taip prisiekėte keistai?

Heinrichas

Gaidžiu, gulbe?

Pastorius

Ir, rodos, žirgo galva.

Heinrichas

Pats nežinau, kodėl aš taip prisiečiau,
Gal vėtrungę prisiminiau, kuri
Viršum bažnyčios saulėj tviskuliuoja,
O gal žirgelį ant kaimyno stogo.
Gal pagaliau melsva dangaus erdve
Nuskrido gulbė... Argi ne vis tiek? —
Na, štai ir vynas. Aš dabar geriu
Į savo, tavo ir į jūs sveikatą
Pačia giliausia žodžio šio prasme.

Pastorius

Dėkoju... Atsakydamas aš noriu
Pasveikusiam sveikatos palinkėt.

Heinrichas

(vaikščiodamas ten ir atgal)

Taip, aš esu pasveikęs ir atgimęs.
Krūtinė mano taip laisvai alsuoja,
Tiek džiugesio joje ir tiek jėgos,
Sakytumei, pačion širdin įtraukiau
Visas galias gegužio. O ranka —
Stipri tarytum plienas: čia sugniaužiu,
Čia vėl atleidžiu nekantrius pirštus,
Kaip vanagas nagus, oran pakilęs.
Be atvangos aš trokštu dirbt ir kurt!
Ar matot šventenybę ten — sode?

Pastorius

Ką toki, sakot?

Heinrichas

Antrąjį stebuklą!

Žiūrėkite.

Pastorius

Aš nieko nematau.

Heinrichas

Ten žydi obelis. Ji panaši
Į debesį, saulėlaidos nušviestą.
Pats dievas Frejus ilsisi joje.
Prieikit prie kamieno ir išgirsit
Aistringą gausmą, sklindantį nuo jos.
Tai nesuskaitoma daugybė bičių
Iš jos žiedelių godžiai medų siurbia.
Žinau, aš panašus į šitą medį.
Kaip nusileido Frejus ant šakų,
Taip jis į mano širdį nusileido.
Ir suliepsnojo širdyje žiedai...
Kur jūs, ištroškusios bitelės? Laukiu!

Pastorius

Toliau, toliau. Mielai klausausi jūsų.
Savim ir obelim jūs girtis galit,
Bet ar užmegsit vaisių — dievas žino.

Heinrichas

Tiesa, bičiuli. Viskas dievo valioj.
Jisai nuo skardžio numetė mane,
Jis ir pakėlė, kad dabar žydėčiau.
Jis duoda žiedus ir vaisius, ir — viską...
Maldaukit, kad palaimintų jisai
Šią vasarą. Tas daigas, kurs many
Gražiai prasikalė — subręsti vertas.
Tatai tiesa! Aš niekad nemaniau,
Kad imsiuos tokio kūrinio didingo,—

Sukurt aš noriu muziką varpų!
Jie patys turi suptis ir skambėti.
Vos ranką sulenktą aš prie ausies
Prisidedu, tuojau girdžiu, kaip skamba!
Akis užmerkiu, ir matau jų formas:
Jos — vaiskios — plaukia prieš mane eilėm,
Aš jas tiesiog jauste jaučiu... Žinokit,
Jog to, kas duota man šiandieną veltui,
Anksčiau ieškojau, smaugiamas kančios.
Mane vadindavo laimingu meistru,
Bet nebuvo nei meistras, nei laimingas!
Dabar aš — meistras ir dabar — laimingas!

P a s t o r i u s

Džiugu, kad žmonės jus vadina meistru,
Bet keista man, kad jūs patsai save
Vadinat šitaip. Kokiai gi bažnyčiai
Šį savo kūrinį paskyrėt?

H e i n r i c h a s

Jokiai.

P a s t o r i u s

Bet kas gi jums užsakė tuos varpus?

H e i n r i c h a s

Tas, kas įsakė šitai eglei augt
Šalia bedugnės. Jūsų bažnytelę
Apgriovė laikas, nuniokojo gaisras,
Todėl aš noriu kalnuose aukštai
Šventyklai naujai pamatą padėti.

P a s t o r i u s

O meistre, meistre! Ginčytis nenoriu,
Bet mudu nesuprantam vienas kito...
Žodžiu, manau, kad jūsų kūrinys
Turėtų būti nuostabiai puikus.

Heinrichas

Taip, bus puikus.

Pastorius

Ta muzika varpų...

Heinrichas

Vadinkite, kaip norit.

Pastorius

Jūs gi pats

Taip pavadinot.

Heinrichas

Aš pavadinau

Tai, kas patsai sau gali ir privalo
Duot pavadinimą.

Pastorius

O pasakykit,

Kas jums už šitą darbą užmokės?

Heinrichas

Kas užmokės? O pastoriau, ką kalbat?

Jūs norit laimę padaryt laimingą?

Apdovanoti dovaną? Tegu

Vadina mano kūrinį, kaip aš

Pavadinau jį: muzika varpų!

Tačiau tai bus, prisiekiu jums, varpai,

Kokių dar mūsų varpinės nematė!

Jų gaudesio jėga prilygs griautiniui,

Kurs dunda virš pavasario laukų.

Ir šio galingojo trombono balsas

Privers nutilt visus varpus aplink.

Jis, pergalingai ir džiugiai pasklidęs,
Praneš pasauliui, kad diena užgimsta.
O saule, pramote! Išmaitinai
Tu savo krūtimi vaikus šios žemės!
Ir visa gyva, kaip tas rusvas daigas,
Po šilto ir dosnaus lietaus pakilęs,
Džiaugsmingai nukreipia žvilgsnius savuosius
Į tavo šviesų kelią danguje.
Tu ir mane, kaip šitą pilką žemę,
Didingai aukai įkvėpei. Todėl
Save tau paaukosiu visą, visą...
O auštanti diena, kai pirmąsyk
Sugriaudės mano žydinčioj šventovėj
Griaustinis prabudimo, kai staiga
Iš debesų, nukarusių žemai,
Papliups į žemę brangenybų liūtis!
Jas godžiai gaudys milijonai rankų,
Jų magiškosios galios uždegtų,
Ir nusineš į trobeles šį turtą.
Ten vėliavas jie šilkinės paims,
Kurios ilgai, ak, kaip ilgai jų laukė!
Ir eis į šventę saulės piligrimai.
O pastoriau, kokia tai šventė bus!
Jūs žinot alegoriją, kaip tėvas
Sūnaus paklydėlio grįžimą šventė?
Štai tokią šventę motina mūs saulė
Paklydusiems vaikams padovanos.
Plazdės iškeltos vėliavos šilkinės,
Į manąją šventovę minios plūs,
Ir stebuklinga muzika varpų
Iš kiekvienos krūtinės saldžią raudą
Ištrauks... Ir uždainuos tada visi
Apie tėvynę ir vaikystę mielą
Seniai jau užmirštą galingą dainą,
Iškilusią iš pasakų gelmės!
Visi tą dainą moka, bet nė vienas
Nėra dainavęs. Prasidės jinai

Bukščiai ir tyliai. Dainoje skambės
Lakštingalos rauda, balandžio juokas,
Ir širdyse iškart ledai suežės,
O pyktis, neapykanta ir skausmas
Ištirps nuo ašarų karštų karštų.

Tuomet visi nueisime prie kryžiaus
Dar ašarotais, bet džiugiais veidais,
Tenai, kur, saulės galios išvaduotas,
Numiręs Išganytojas atgis,
Pajudins sąnarius ir nusijuoks.
Paskui, suspindęs, jaunas amžinai,
Nužengs nuo kryžiaus į gegužio žemę.

*Heinrichas kuo toliau, tuo su didesniu įkvėpimu kalba,
kol pasiekia ekstazę. Susijaudinęs jis vaikšto pirmyn ir
atgal. Rautendelein, virpėdama iš susižavėjimo ir mei-
lės, su ašarom akyse atsiklaupia prieš jį ir bučiuoja jam
ranką. Pastorius klausosi jo kalbos su išgąsčiu, kuris vis
labiau matosi. Pagaliau susitvardo. Po pauzės jisai ima
kalbėti, dėdamasis ramus, bet ilgai neištveria*

Pastorius

Na, mielas meistre, išklausiau aš jus
Ir supratau, jog visišką teisybę
Man pranešė su nerimu širdy
Garbingieji parapijiečiai mano.
Teisybė viskas: netgi ta šneka
Apie jūsiškę muziką varpų!
Sunku ir apsaityti, kaip skaudu man.
Tačiau pakanka iškilmingų žodžių:
Aš ne todėl čia šiandien atėjau,
Kad vyliausi stebuklą pamatyti,
Ne, aš norėjau jums padėt bėdoj.

Heinrichas

Padėt bėdoj? Kokia gi man bėda?

Pastorius

Žmogau! Nubuskit pagaliau! Jūs miegat!
Sapnuojat baisų sapną, o pakirdęs
Turėsit kęsti amžinas kančias!
Ir jeigu man šiandieną nepavyks
Pabudint jūsų viešpaties žodžiu,
Jūs būsit amžinai pražuvęs, meistre!

Heinrichas

Aš nemanau.

Pastorius

Prašau jus prisiminti,
Kas pasakyta šventame rašte:
„Ką dievas užsimoja pražudyti,
Tam atima regėjimą.“

Heinrichas

Jei toks

Bus dievo noras — jam nesutrukdysit.
Bet jei save laikyčiau aš aklu
Dabar, kai sieloj šviesūs himnai aidi,
Kai ant saulėto debesio ilsiuos
Ir mano laisvas žvilgsnis godžiai geria
Dangaus platybes, — tąsyk būčiau vertas,
Kad dievas užsirūstinęs atsiųstų
Man amžiną aklumą.

Pastorius

Mielas meistre,

Tokia šneka perdaug man prakilni.
Aš — žemės dulkė, paprastas žmogus,
Nesuprantu materijų aukštų.
Vienok žinau, ką jūs pamiršęs esat:
Kad egzistuoja gėris ir niekšybė,
Tiesa ir melas.

Heinrichas

Rojuje Adomas
Taipogi nežinojo tos tiesos.

Pastorius

Šie žodžiai — neprotingi ir tušti!
Jais neuždengsit negarbingų kėslų.
Man gaila. Aš norėjau jums padėt:
Jūs turit žmoną ir vaikų.

Heinrichas

Tai kas?

Pastorius

Bažnyčios vengiat, einate į kalnus,
Po mėnesį negrižtat į namus,
Kur jūsų pasiilgusi žmona
Gailingai rauda su mažais vaikučiais.

Heinrichas

(po ilgos pauzės, susijaudinęs)

O, jei galėčiau suraminti juos!
Aš su džiaugsmu tai padaryčiau, tėve...
Bet negaliu. Apmąstymų minutėm
Jaučiu: jų skausmo aš nenumaldysiu!
Aš meilėj atsinaujinęs esu.
Aš visas — meilė. Bet iš savo turtų
Aš negaliu įpilti jų taurėn
Nė vieno lašo. Nesgi mano vynos
Jiems actas bus, karti tulžis, nuodai.
Jei vietoj pirštų — sakalo nagai,
Kaip galima vaikučių skruostus glostyt?
Tepadeda jiems dievas!

Pastorius

Beprotybė!

Didžiausia beprotybė — jums sakau!
Aš stoviu, meistre, sukrestas giliai
Siaubingo jūsų kietaširdiškumo.
Dievybės kaukę užsidėjęs priešas
Jums sugebėjo smūgį smogti. Ir smogė
Kur kas tiksliau, smarkiau, nei bet kada.
Jūs man plepėjot apie savo planą.
O dieve šventas! Argi jums neaišku,
Kokia tai baisenybė?! Tik pagoniui
Tegali kilti panaši mintis!
Verčiau sutikčiau aš maldauti dievą,
Kad jis krikščionims tas kančias pasiųstų,
Kuriom jis baudė žmones Egipte,
Negu išvysti tuos šėtono rūmus,
Šventovę šitą Moloch, Baalo.
Atsikvošėkit! Būkite krikščionis!
Dar ne visai vėlu. Šalin tą mergšę!
Tą paleistuvę, raganą, biaurybę,
Tą pikną dvasią — kuo greičiau šalin!
Ir dings nuo vieno jūsų mosto šmėklos,
Ir būsite išgelbėtas tada.

Heinrichas

Aš karščiavau, buvau arti mirties,
O ji atėjo ir mane išgydė.

Pastorius

Geriau mirtis, nei šitoks pasveikimas!

Heinrichas

Jūs galite manyt, kaip jums patinka,
O aš iš naujo pakilau gyvent!
Už tą gyvenimą aš visą amžių
Dėkingas būsiu jai.

Pastorius

Gana, nustokit!

Jūs per giliai nugrimzdote į blogį
Ir pragarą išpuošėte kaip dangų;
Jis laiko jus tvirtai. Aš nutylu,
Tik atsiminkit: ne tiktai senovėj,
Bet ir šiandieną dar tebeliepsnoja
Eretikams ir raganoms laužai!
Vox populi, vox dei. Nepavyks jums
Nuslėpt nuo mūsų savo stabmeldystę.
Ji kelia siaubą, žadina rūstybę,
Ir pasipiktinimas vienąsyk
Kantrybę gali nugalėt. Ir žmonės,
Kurių šventus jausmus įžeidinėjat,
Stos jų apgint: užpuls dirbtuvę jūsų
Ir ją be gailesčio sugriaus!

Heinrichas

(*patylėjęs, ramiai*)

Ak, taip!

Jūs neišgąsdinot manęs. Kai aš
Tiesiu ištroškusiam ąsotį vyno,
O jis iš rankų išmuša man jį,—
Aš čia nekaltas. Jeigu jis nutrokš —
Matyti, toks jo noras ar likimas.
Aš nebetrokštu, aš jau atsigėręs!
Bet jeigu tas, kurį pagirdyt siekiau,
Kursai apgaudinėja pats save,
Pajus man aklą ir beprasmį pyktį,
Jei iš tamsos iškils biauri dumblynė
Ir mano sielos šviesą aptaškys —
Aš vis dėlto pats savimi išliksiu.
Gerai žinau, ko noriu, ką galiu.
Aš sudaužiau ne vieno varpo formą,
Ir dar pakelsiu kūjį, jei reikės,

Ir varpą, kur tamsuomenė nuliejo
Iš pykčio, tulžingumo, išpuikimo
Tamsumui savo ir kvailybei skelbti,—
Tą varpą aš kaip mat paversiu šukėm!

Pastorius

Sėkmės! Aš viską pasakiau. Sudiel!
Išrauti jūsų nuodėmės šaknų,
Tur būt, jau niekas nebesugebės.
Tik viena noriu pasakyt — yra
Toks žodis: atgaila. Išauš diena,
Kai jis strėle pataikys tau į širdį,
Įkaitintą svajonių nedorų.
Tu nenumirsi, bet ir negyvensi.
Prakeiksi darbą, viešpatį, pasaulį
Ir prisiminsi, ką aš tau sakiau.

Heinrichas

Aš, pastoriau, kur kas geriau už jus
Nupiešt mokėčiau vaiduoklius baisingus...
To, ką jūs sakėt, niekada nebus!
Prieš jūsų strėlę aš gerai šarvuotas,—
Ji net odos įdrėksti negalės,
Kaip negalės jau suskambėti varpas,
Tas senas varpas, kurs nuo skardžio krito
Ir pasinėrė ežero gelmėn!

Pastorius

Jis, meistre, suskambės! Ir tu išgirsi!

KETVIRTAS VEIKSMAS

Ta pati lydykla, kaip ir trečiame veiksmė. Uloje po dešinei iškirsta anga, einanti į urvą. Po kairei — atviras žaizdras su dumplėmis ir dūmtraukiu. Žaizdre dega ugnis; netoli jo — priekalas

Heinrichas replėmis laiko ant priekalo įkaitintą geležies gabalą. Prie jo — šeši mažyčiai gnomai kalnakasių drabužiais. Pirmasis gnomas kartu su Heinrichu laiko reples. Antrasis — dideliu kūju kala raudoną geležį. Trečiasis gnomas pučia dumplės. Ketvirtasis — nejudėdamas įdėmiai stebi dirbančiuosius. Penktasis gnomas stovi laukdamas darbo: jis laiko rankose kuoką, tarytum pasirengęs ją smogti. Šeštasis gnomas sėdi ant pakylės nedideliame soste; ant jo galvos — žvilganti karūna. Aplink visur mėtosi nukaltos ir išlietos dalys, architektūrinės puošmenos ir figūros

Heinrichas

Kalk dar! Kalk dar! Kol tik ranka nutirps!
Ir nebandyk man inkšti, dykaduoni!
O jei nekalsi tiek, kiek reikalinga,
Barzda tavoji supleškės žaizdre!

Antrasis gnomas numeta šalin kūjį

Taip ir maniaul Na, palūkėk, mažyli!
Jei aš tau grasinau, tai ne juokais.

Heinrichas pakelia cypiantį ir spurdantį gnomą ir laiko jį viršum ugnies. Dumplės pučiantis gnomas tiesiog iš kailio neriasi

P i r m a s i s g n o m a s

Nebegaliu daugiau. Ranka nutirpo!

H e i n r i c h a s

Einu!

(Antrajam gnomui)

Dabar jau atgavai jėgas?

*Antrasis gnomas linkteli nuoširdžiai ir linksmai, griebia
kūjį ir kala iš visų jėgų*

Prisiekiu žirgo galva — be drausmės
Ištvirtumėt visai!

(Vėl ima už replių)

Nė vienas kalvis

Su tinginiais, nenaudėliais tokiais
Net pasagos sulenkti negalėtų:
Suduoda vieną smūgį ir tuoju
Galvoja, kaip nuo antro išsisukus.
Aš nebenoriu ir kartot, kaip reikia
Tikėti tuo, ką padaryt ėmeis,
Kiek bandymų, kiek taisymų visokių
Garbingas darbas reikalauja... Kalk!
Sulinksta tik įkaitus geležis,
Šalta — nelinksta. Ką tu ten darai?

P i r m a s i s g n o m a s

(uolumo pagautas, bando ranka sulenkti karštą geležį)

Aš noriu formą padaryti rankom.

H e i n r i c h a s

Pašėlęs tu vaikinai, kaip matau!
Panorai ranką pelenais paversti?
Ką aš darysiu, likęs be tavęs —
Tu, aini Velando? Kaip man pavyks

Be tavo didelės jėgos suręsti
Tą milžinišką pastatą, kad jis
Laisvai iškiltų į dangaus erdves
Ir savo kupolu pasiektų saulę?!

P i r m a s i s g n o m a s

Baigta jau forma. O ranka sveika,
Tik apmirė truputį ir pavargo.

H e i n r i c h a s

Skubėk prie šulinio! Tegul Vandenis
Žaliu dumbly atšaldo tau pirštus.

(Antrajam gnomui)

Užteks, veltėdi! Mėgaukis dabar
Pelnytu poilsiu. O aš pažvelgsiu,
Kaip šiandien savo darbą padarei,
Tegul tai būna meistrui dovana.

*(Paima ką tik nukaltą geležies detalę, sėdasi ir
apžiūrinėja)*

Puikul! Pavyko! Genijus gerasis
Apvainikavo pergale mūsų darbą,
Todėl galiu patenkintas aš būt!
Štai gimė iš beformės masės forma,
Iškilo iš chaoso brangenybė,
Visai tokia, kokios aš ir tikėjau.
Puikus viršus, ir apačia puiki!
Šita detalė vykusiai papildys
Tą visumą, kurios darnumo siekėm.
Ką čia kuždi?

*Ketvirtasis gnomas, pasilipęs ant krėslo, kažką kužda
Heinrichui į ausį*

Palik mane ramybėj!
Jei ne — surišiu tau rankas ir kojas
Ir skuduru užkimšiu plepią burną.

Gnomas nubėga šalin

Kuo ši detalė visumon netinka?
Kodėl ja nepatenkintas esi?
Na atsakyk, jei klausiui! Aš dar niekad
Toksai laimingas nebuvaui, kaip šiandien.
Dar niekad man lig šiolei nepavyko
Sumanymą įkūnyt taip gerai!
Ko priekabiauji? Galgi aš ne meistras!
Gal sieki man prilgti, pameistry?
Prieik ir pasakyk aiškiau, ko nori!

Gnomas vėl prieina ir kužda. Heinrichas išblykšta, atsidūsta ir atsistojęs su įtūžiu sviedžia užbaigtą detalę ant priekalo

Tegul tada ši darbą velnias baigia!
O aš verčiau sodinsiu bulves, ropes,
Miegosiu, gersiu, valgysiu, kol mirsiu.

Penktasis gnomas prieina prie priekalo

Ei tu! Nedrįsk paliesti! Man nesvarbu,
Kad tavo veidas kaip liepsna paraudo
Ir tu šnairuoji rūščiai į mane.
Jei pasiduosiu tau, galvažudy,
Stipria ranka tavęs nesuvaldysiu,
Man viena bėpaliks — nulenkti galvą
Ir kaip malonės tavo vėzdo laukt.

*Penktasis gnomas įnirtęs sudaužo detalę ant priekalo.
Heinrichas griežia dantimis*

Lai būna taip! Mes darbo dieną baigėm!
Palikit viską! Eikit, gnomai, eikit!
Jei rytas man suteiks naujų jėgų,
Kaip kad tikiuosi — vėl pašauksiu jus.
Išeikite. Šiandienis jūsų darbas
Nedžiugina manęs. Ei tu — prie dumplių!
Kelčiau! Nereiks man geležies naujos!

*G n o m a i, išskyrus karūnuotąjį, išbėga pro uoloje
iškirstą angą*

O tu — su karūna,— kursai tik sykį
Per visą savo amžių prabyli?
Ko stovi čia ir lauki? Eik ir tu.
Juk savo žodžio tu nepasakysi
Nei šiandien, nei rytoj. Tik dievas žino,
Ar jį išgirsiu. Ak, kaip pavargau!
O darbas nebaigtas! Kada jį baigsiu?
Nemėgstu aš tavęs, pavakary.
Tu stovi tarp dienos ir tarp nakties,
Nepriklausydamas iš jų nė vienai.
Iš mano rankų tu ištrauki kūjį,
Neduodi miego man. O tik jame
Randu aš atilsį. Tu mano širdį
Skausmingo nekantravimo pripildai:
Ji kenčia, laukdama naujos dienos...
Į purpurinę maršką įsisupus,
Nugrimzta saulė gelmėse. O mes,
Pripratę prie šviesos, drebėti turim,
Ir naktį pasitinkame nuskurdę.
Dienos metu mes esame karaliai,
Atėjus nakčiai — vargšai. Skudurais
Mes užsiklojam, guldami miegoti.

*Jis išsitiesia guolyje ir guli atmerktomis akimis svajo-
damas. Pro atviras duris įplaukia baltas rūkas; jis išsi-
sklaido, ir iš šulinio pasirodo V a n d e n i s*

V a n d e n i s

Kvoraks! Brekekekeks! Jis guli —
Tas žemės kirminas lūšnelėj savo.
Nejaučia nieko! O kuprotos šmėklos
Kaip debesys — apniukusios ir pilkos --
Pro miglą atropoja nuo kalnų,
Piktai grūmodamos kaulėtais kumščiais,
Gražydamos iš sielvarto rankas...

Negirdi jis, kaip netolies dejuoja
Išdziūvus eglė, kaip galybė elfų
Įniko švilpti tyliai ir piktai,
Kad net senos pušies spygliukai virpa,
Kai plaka ji pati save šakom,
Sakytum, paukštis kildamas sparnais.
Antai jį šaltis krečia — iki kaulų
Sugėlė jį šiurpi žiemos dranga,
Tačiau jis tęsia darbą ir sapne.
Užteks! Tu veltui su dievu grumiesi!
Nors jis grumtynių pakvietė tave,
Bet ir atstūmė, nes esi per silpnas!

Heinrichas vartosi ir dejuoja

Betikslės tavo aukos: nuodėmė
Ir lieka nuodėmė! Nenori dievas
Tavęs palaiminti, o nuodėmės
Jis nesutinka nuopelnu laikyti.
Bausmės jį malone nepakeis!
Esi ydingas. O kraujuotų rūbų
Tau nemokės išskalbt jokia skalbėja...
Uolų plyšiuos juodų juodžiausi elfai
Medžioklėn renkas. Jie pajuto grobį.
Skaidrioje padangėje sukilę vėjai
Pastatė aukštas debesų pilis,
Kurių didžiuliai ir grėsmingi mūrai
Į tavo kalną traukia pamažu.
Jie čia atslinks ir viską sudaužys,
Sutrins tave ir tavo darbo vaisių!

H e i n r i c h a s

Kaip man sunku! Rautendelein, padėk!

V a n d e n i s

Ji girdi, ji ateis, bet nepagelbės!
Ir nors ji būtų Freja nuostabi,

Tu — Balderis, kur saidoke nešioja
Strėles iš saulės spindulių, ir jom
Į taikinį pataiko visada,—
Tu vis dėlto turėsi mirt! Klausykis:
Ilsisi varpas tamsiam ežere,
Užpiltas žvirgždu ir smėliu,
Jis trokšta kyboti aukštai ore,
Arti dangaus šviesulių.
Šmurkšteli žuvys vidun ir išplaukia,
O mano jaunėlė dukra žaliaplaukė
Krūpčioja bailiai, pro jį plaukdama,
Iš širdgėlos kartais pravirkdama,
Nes varpas ėmė keistai murmėti,
Lyg kraujo būtų pilna jo burna.
Jis purtosi, bando pakilt, ir gana.
Vargas tam, kas panors jį girdėti!
Bim! Bam!
Dieve, neleisk miegoti jam!
Bim! Bam!
Gūdu, kai temsta naktis,—
Iš varpo graso mirtis!
Bim! Bam!
Dieve, neleisk miegoti jam!

(Pasíneria į šulinį)

H e i n r i c h a s

Pagalbos! Gelbėkit! Košmarai smaugiai!

(Nubunda)

Kame aš?

(Patrina akis ir žvalgosi)

Ar yra kas nors čionai?

R a u t e n d e l e i n

(pasirodydama tarpdury)

Aš! Tu šaukei mane?

Heinrichas

Šaukiau! Eik šen!
Uždėk man savo ranką ant kaktos.
Va šitaip... Aš turiu tave pajusti...
Tavuosisius plaukus, širdį... Eikš arčiau!
Tu atneši man gaivią miško vėsą
Ir rozmarino kvapą. Pabučiuok!

Rautendelein

Na, kas tau, mylimasis?

Heinrichas

Nežinau...
Gulėjau čia sužvarbęs... Duok apklotą...
Buvau pailsęs, o širdis vos plakė.
Staiga vidun įgriuvo tamsios jėgos,
Pradėjo smaugti ir kankinti mane.
Aš jų auka tapau... Bet viskas baigės.
Man vėl, vaikuti, gera. Aš stiprus!
Tegul dabar ateinal

Rautendelein

Kas?

Heinrichas

Gi priešail

Rautendelein

Kokie?

Heinrichas

Visi bevardžiai mano priešail
Aš kojom stoviu dar gana tvirtai
Ir nebijau, nors jis, kai aš miegojau,
Įsėlino klastingai kaip hienal

R a u t e n d e l e i n

Tu kiedi, Heinrichai!

H e i n r i c h a s

Aš sušalau.

Praeis. Apglėbk mane ir prisiglausk!

R a u t e n d e l e i n

Brangiausias mano!

H e i n r i c h a s

Ar tiki manim?

R a u t e n d e l e i n

Tu — Balderis! Tu — saulės kunigaikštis!
Bet koks esi išblyškęs! Pabučiuosiu
Aš tavo antakius šviesius, kurie
Akių žydrynę gaubia kaip lankai...

Pauzė

H e i n r i c h a s

Tai tu sakai, aš Balderis esu?
Priversk mane, priversk tuo patikėti,
Kad būtų siela įkarščio pilna,
Kurio taip reikia darbui! Mano rankos
Privalo kūjį ir reples kilnot,
Laikyti kalną, marmurą nugludint...
Juk kartais darbas nejuda į priekį,
Ir smulkmeną kiekvieną nugalėt
Bandai atkaklumu... Taip prarandi
Tikėjimą savim ir įkvėpimą.
Pitrūksta kvapo ir pavargsta žvilgsnis,
O užmojai pranyksta iš širdies,
Ištirpę aibėj smulkmenų kasdienių.
Kaip lengva dievo dovaną prarasti!

Ji — be grandinių, ji — alsuoja saule.
Išnykus jai, tu prarandi kartu
Pasitikėjimą savim. Tuomet
Lieki apgautas ir jauti pagundą
Atsikratyt visų kančių, kurios
Taip būtinos kely į tobulumą,
Tačiau kurias nuo tavo žvilgsnio slėpė
Džiaugsminga pradėjimo valanda.
Na, bet gana.— Dar kyla švarūs dūmai
Nuo mano aukšto aukuro į dangų.
O jeigu dievas nepriims aukos —
Tebūna jo valia. Man nuo pečių
Nukris šventi aukojimo drabužiai —
Ne pats juos nusimesiu, ne! — Ir aš,
Nors daug aukščiau stovėjau už kitus,
Nulipsiu tąsyk tyliai nuo Horebo...
Dabar atneškit fakelus! Šviesos!
Stebukladare, rodyk savo meną!
Duok vyno man. Su įžūlia drąsa
Mes imsime gaudyt, kaip eiliniai žmonės.
Nepastoviosios laimės minutes!
Laisvalaikį mes šitą priverstinį
Užpildysim gyvenimu vis tiek!
O dykinėjimas — dalia minios,
Eikvojančios dienų dienas be saiko.
Šen muziką!

Rautendelein

Aš virš kalnų skraidžiau,
Kai kur voratinkliu plaukiau pavėjui,
Kai kur tarytum bitė ar drugys
Nuo žiedo iki žiedo plevėnu.
Ir iš visų žolelių, augalėlių,
Iš samanėlių, iš gėlių, žodžiu,
Aš iš kiekvieno priesaiką gavau
Tau niekad nieko blogo nedaryti.

Net juodas elfas — piktas tavo priešas —
Nuodingą strėlę veltui prieš tave
Dabar galąs, šviesusis mano drauge!

Heinrichas

Nuodingą strėlę? A, aš jau girdėjau!
Žinau vaiduoklį — jis šventiko rūbais
Mane aplankė ir, iškėlęs kumštį,
Strėlę grasino. Sakė, ji įsmigs
Į širdį man... Bet kas gi ją paleis?
Sakyki, kas gi?

Rautendelein

Niekas, mylimasis!

Juk tu esi apsaugotas, girdi?
Tiktai pamerk man, linktelk, ir kaip mat
Pasrūs lyg dūmai nuostabūs garsai
Ir siena skambančia užtvers tave.
Pro ją neprasiverš varpų gaudimas,
Žmonių šauksmai, klastingi Loko pokštai.
Tik ženklą duok, ir gnomai dūgzdami
Mums tarp uolų įrengs erdviausią salę.
Išpuoš lubas, grindis, surengs mums šventę...
Kol piktos dvasios zuja apie mus,
Abu į žemės gelmę pasitrauksim,
Kur milžinai jokie šalčiu nestingdys.
Toj salėj tūkstančiai šviesų spindės...

Heinrichas

Nustok, vaikuti! Ką man reiškia šventė,
Jei toks nešventiškas ir nebylus
Lig šiolei stūkso mano kūrinys,
Belaukdamas dienos, kada galės
Paskelbti iškilmingai švenčių šventę!
Veržiuosi aš į rūmą, su kuriuo
Mane tvirtai plieniniai pančiai riša!

Imk fakelą! Pašviesk man tučtuoju!
Jaučiu: bevardžiai mano priešai -- veiklūs...
Jei ardo rūmo pamatus kažkas,
Tai meistras turi dirbt be atvangos.
O baigęs darbą, jis parodys drąsiai
Stebuklą savo, slėptą nuo visų,—
Iš bronzos, aukso ir iš dramblio kaulo, --
Kurio kiekvienas tonas bus tikslus
Ir pasiliks toksai per ilgus amžius!
O visa tai, kam stinga tobulumo,
Pelnyto prakeikimo susilaukia
Ar pajuokos. O pajuoka dažnai
Yra blogesnė, negu prakeikimas!

(Nori išeiti, bet tarpdury sustoja)

Ko stovi, vaike? Nestovėki, einam!
Žinau: tave įskaudinau.

Rautendelein

Ne, ne!

Heinrichas

Bet kas tau?

Rautendelein

Nieko tokio.

Heinrichas

Aš žinau.

Kas liūdina dabar tave, vargšele!
Vaikutis gauda margus drugelius
Ir krykšdamas juos žudo, nors ir myli.
Bet aš esu daugiau, negu drugys.

Rautendelein

O aš? Gal aš tokia, kaip tas vaikutis?

Heinrichas

Ne, tu ne vaikas! Jeigu tai pamirščiau,
Pamirščiau prasmę aš savos būties!
Rasa, sužvilgus tavo akyse,
Man kalba apie nuoskaudą. Atleisk!
Čia buvo kaltas tik liežuvis mano —
Ne aš, kurio širdis pilna tavosios meilės.
Neverk daugiau. Eime! Naujam lošimui
Tu įkvėpei mane ir mano rankon
Įdėjai aukso, kad galėčiau lošt
Lig pergalingo galo su dievais!
Ši mirksnį toks turtingas aš jaučiuos!
O tavo grožis paslaptingas traukia
Taip smarkiai, kad, nustebintas giliai,
Jį — nesuvokiamą — suvokti siekiu
Ir kančią širdyje jaučiu, kuri
Į laimę panaši. Pirmyn! Pašviesk man!

Miškinis

(šaukia už scenos)

A-ū! Čionai! Ko gaištat, po velnių!
Paversim pelenais Baalo rūmus!
Šen, pastoriau! Barzdaskuty, drąsiau!
Štai čia šiaudai, derva ir žagarai!
O meistras Heinrichas su savo fėja
Bučiuojasi sugulę patale
Ir ničnieko neįtaria!

Heinrichas

Man rodos,
Jog tu durnaropių apsirijai
Ko rékauji vidur nakties, nevėkšla?
Na, pasisaugok!

Miškinis

Ar tavęs?

Heinrichas

Manęs!

Žinau, kaip elgtis su tokiais, kaip tu!
Tuoju patirsi, kas čia šeimininkas!
Pagriebsiu tau už ožiškos barzdos,
Surišu ir nukirpsiu, o tada
Turėsi dirbti man, ozy pilvotas!
Tu žvengi? Na, gerai! Matai priekalą?
O kūjį šį matai? Aš juo galiu
Tave prikulti negyvai!

Miškinis

(atsuka jam užpakalį)

Tai trenk!

Na, užsimok, po šimts velnių, ir trenk!
Jau daug uolių tikėjimo gynėjų
Mane kuteno savo kalavijais,
O tie iškart pavirsdavo lazdom!
Nuo manojo priekalo šitas kūjis
Kaip molis arba mėšlas sutrupės!

Heinrichas

Na, pamatysim, išsigimęs gnome!
Nors būtum senas kaip šita giria,
Jėga prilygtum savo įžulumui,—
Vis tiek tave pririšu prie grandinės!
Man šluosi trobą, vandenį nešiosi,
Vartysi akmenis, o jei tingėsi —
Kiekvieną sykį gausi lupt lazda!

Rautendelein

Bet, Heinrichai, jis perspėja tave!

Miškinis

Gali pririšti! Būdamas čionai,
Turėsiu progos gardžiai pasijuokti,
Kai jie tave kaip veršį temps laužan!
O aš sieros, alyvos ir dervos
Taip gausiai jų ugnelei atgabensiu,
Jog net diena nuo dūmų apsiniauks!

*Miškinis išeina. Tolumoje girdisi daugybės balsų
šūksniai ir bliovimas*

Rautendelein

Girdi? Tai žmonės! Tai žmonių balsai!
O, koks siaubingas šauksmas! Jie tau graso!

Į Rautendelein pataiko akmuo

Senele, gelbėk!

Heinrichas

Ak, jau prasidėjo?!
Aš sapnavau, kad bėgau nuo šunų,
Bet ši šunų gauja man nebaisi!
Man malonu išgirsti jų lojimą!
Net jeigu angelas su lelija
Čia nusileistų ir mane prašytų,
Kad ir toliau aš būčiau atkaklus,—
Jis mano darbo didelės prasmės
Įrodyt negalėtų man geriau
Už šitą piktą staugsmą. Šen! Skubėkit!
Kas jums priklauso — gausit su kaupu.
Aš jus imuos nuo jūsų pačių apginti!
Toks mano šūkis!

Rautendelein

(viena, sunerimusi)

Gelbėki, senele!

Vandeni, kur tu? Gelbėk jį, Vandeni!

Iš šulinio iškyla V a n d e n i s

Ak, aš prašau tave, Vandeni mielas:
Paleiski nuo uolų vandens sroves
Ir šitą gaują išblaškyk, būk geras!

V a n d e n i s

Brekekekeks! Ką reikia padaryt?

R a u t e n d e l e i n

Vandens srovėm nuplauk juos į bedugnę!

V a n d e n i s

Aš negaliu!

R a u t e n d e l e i n

Gali, gali, Vandeni!

V a n d e n i s

Sakykim, aš galiu, tačiau nenoriu.
Tasai meistriūkštis man nemalonus:
Jis ne tik žmones, bet ir patį dievą,
Valdyti trokšta! Ši kvaila gauja
Nusuks jam galvą, ir visai pelnytai.

R a u t e n d e l e i n

Skubėk, Vandeni! Greit bus per vėlu!

V a n d e n i s

O ką man duosi?

R a u t e n d e l e i n

Ką tau duosiu?

V a n d e n i s

Taip!

Rautendelein

O ko gi tu norėtumei?

Vandenis

Tavęs!

Tu nusimesk suknutę, liemenėlę
Ir pas mane ateiki nuogutėlė:
Už šimto mylių aš tave nunešiu
Ir ten abiem vietelę jaukią rasiu.

Rautendelein

Tiktai žiūrėk, kaip gudriai sumanyta!
Iš savo vandeningosios galvos
Visiems laikams išmeski šitą mintį!
Nors būtum triskart už miškų senelę
Vyresnis ir mane tarytum austrę
Į kriauklę uždarytumei, vis tiek
Prisijaukint manęs tau nepavyktų!

Vandenis

Vadinasi, jis žus.

Rautendelein

Ne! Tu meluoji!

Meluoji — aš jaučiu! Girdi jo balsą?
Tai jo pirmykštis balsas, ar ne taip?
Manai aš nematau, kaip sudrebėjai?

*Vandenis dingsta šuliny. Pasirodo Heinrichas.
Kovos sujaudintas, jis juokiasi laukiniu, triumfuojančiu
balsu*

Heinrichas

Kaip šunys puolė jie, ir kaip šunis
Juos nuodėguliu karštu nuvijau!
Apmėčiau juos sunkiais granito luitais.

Kas žuvo — žuvo, o kiti — pabėgo.
Duok atsigerti man! Kova gaivina,
O pergalė užgrūdina ir kraują
Priverčia srūti gyslomis greičiau.
Kova nenualsina. Nuo kovos
Lieki dešimteriopai pajėgesnis
Mylėt ir neapkęsti!

Rautendelein

Gerk, mielas!

Heinrichas

Taip, taip, vaikuti, duok! Aš vėlei trokštu
Šviesos ir vyno, meilės ir tavęs!

(Geria)

Tad būk sveika, dvasia tu lengvasparne!
Aš už tave geriu, ir šitas vynas
Iš naujo mus sujungs. Kas nori kurt,
Tas neprivalo pyktis su tavim:
Pražus, neatsispirs prieš žemės trauką!
Tu — mano sielą keliantys sparnai,
Tad nenulūžk!

Rautendelein

Jei tu tik nenulauši...

Heinrichas

Gink dieve! Muzika!

Rautendelein

E-e! Žmogiukai!

Skubėkit šen, mažyliai, iš urvų,
Iš pelkių ir viršukalnių melsvų,
Lai skamba smuikai, fleitos ima suokti!

Muzika

Aš noriu šokti! Šiandien noriu šokti!
Beškodama aš jonvabalį šviesų
Ant garbinių auksinių užsidėsiu.
Ši mano sagė, ryškiai sužvilgėjus,
Gražesnė bus ir už karūną Frejos...

Heinrichas

Palauk! Nutilk. Man...

Rautendelein

Kas?

Heinrichas

Ar negirdi?

Rautendelein

Ko?

Heinrichas

Nieko.

Rautendelein

Kas tau, mano mylimasis?

Heinrichas

Aš nežinau... Pro muzikos garsus
Kažkokį keistą garsą išgirdau...

Rautendelein

Koksai tas garsas?

Heinrichas

Aimana... Dejonė...

Seniai palaidotas gailingas balsas...
Bet niekis... niekis... Eikš arčiau ir duok
Man savo lūpų taurę purpurinę,
Kurios išgert nebaigsiu niekados.
Palaimos taurę duok — ir užsimiršiu!

*Juodu bučiuojasi. Ilga, kupina užsimiršimo pauzė. Pas-
kui, stipriai apsikabinę, abu sustoja tarpdury, sužavėti
prieš akis atsivėrusio didingo kalnų reginio*

Žiūrėk: plati, didžiulė toluma!
O jos vėsioj gelmėj gyvena žmonės.
Ir aš — žmogus. Tau aišku? Ten, slėny,
Aš svetimas ir savas. Čia, kalnuos,
Aš irgi svetimas ir savas.

Rautendelein

(tyliai)

Aišku.

Heinrichas

Tu taip keistai į veidą man žiūrėjai!

Rautendelein

Baisu man.

Heinrichas

Ko baisu?

Rautendelein

Aš nežinau.

Heinrichas

Nurimk. Eime, truputį pailsėsime.

*(Vesdamas ją prie angos uoloje, vėl staiga stabteli ir
apsigręžia)*

Kad tik šis mėnuo, baltas it kreida,
Šviesos iš savo nejudrių akių
Aplink neskleistų! Kad tasai slėnys,
Iš kur aš atėjau, tamsoj glūdėtų!
Nes to, ko dengia pilko rūko skraistė.
Aš neturiu matyt... Girdi? Klausykis!

Rautendelein

Ne, negirdžiu! Nesuprantu tavęs!

Heinrichas

Tu vis dar negirdi?

Rautendelein

O ką girdėti?

Girdžiu, kaip vėjas čezina viržius,
Kaip klykia paukštis krūme. Dar girdžiu
Keistus žodžius, kuriuos tu man kalbi
Nerimastingu, svetimu balsu!

Heinrichas

Pažvelk žemyn: rausva šviesa mėnulio
Kaip kraujas atsispindi vandeny...

Rautendelein

Aš nematau!

Heinrichas

Juk sakalo akis

Kadais turėjai! Argi apakai?
Kas ten taip sunkiai, pamažu ropoja?..

Rautendelein

Tenai šešėliai, tik šešėliai!

Heinrichas

Ne!

Ziūrėk geriau! Jaučiu — tai ne šešėliai,
Kaip kad jaučiu, jog dievas man atleis!
Štai lipa jie per akmenį, kuris
Ant tako guli...

Rautendelein

Nežiūrėk žemyn!

Jei neklausysi, aš duris užtrenksiu.

Heinrichas

Ne, ne! Aš noriu, aš turiu matyti!

Rautendelein

Žiūrėk, kaip šėlsta debesys žili,
Kaip dubury jie blaškos, sukuriuoja!
Esi nusilpęs, nemėgink ten eiti!

Heinrichas

Esu nusilpęs? Ką tu! Jau pradingo.

Rautendelein

Na ir gerai! Būk vėlei mūsų meistras
Ir mūsų viešpats. O jėga tavoji
Niekingas šmėklas išblaškys bemat!
Tegu ir vėl suskamba tavo kūjis...

Heinrichas

Pasižiūrėk, jie kopia vis aukščiau!

Rautendelein

Kur?

Heinrichas

Ten, siauru viršukalnės taku.
Jie vienmarškiniai...

Rautendelein

Kas?

Heinrichas

Basi vaikučiai.

Ašotį neša... O jis toks sunkus,

Kad jį abu mažais nuogais keliukais
Pakaitomis prilaiko. Ar matai?

R a u t e n d e l e i n

O motina, ateik! Neleisk jam žūti!

H e i n r i c h a s

Virš jų galvučių — dangiška šviesa...

R a u t e n d e l e i n

Apsirinki, tenai žaltvykslė!

H e i n r i c h a s

Ne!

Tu prisidėki delną prie akių!

Matai? Jie eina... Jie jau čia...

(*Atsikiaupia*)

*Tuo metu pasirodo it vaiduokliai d u v a i k a i, sunkiai
nešdami qsoťj. Jie vienmarškiniai*

P i r m a s i s v a i k a s

(*slopstančiu balsu*)

Tėveli!

H e i n r i c h a s

Aš, vaike.

P i r m a s i s v a i k a s

Mums miela mamytė liepė

Linkėjimų tau perduot.

H e i n r i c h a s

Ačiū jums.

O kaip jai sekas?

Pirmasis vaikas

(iš lėto ir liūdnai, pabrėždamas kiekvieną žodį)

Sekas jai gerai.

Iš toľumos atplaukia vos girdimas varpo dūžis

Heinrichas

Ką šičia atnešete?

Antrasis vaikas

Ašotėlį.

Heinrichas

Ar man?

Antrasis vaikas

O taip, tėveli!

Heinrichas

Kas jame?

Antrasis vaikas

Kažkas sūru.

Pirmasis vaikas

Kažkas labai kartu.

Antrasis vaikas

Tai ašaros mamos.

Heinrichas

O dieve didis!

Rautendelein

Į ką tu taip žiūri?

Heinrichas

Į juos... į juos...

Rautendelein

Į ką?

Heinrichas

Į juos! Ar neturi akių?
Sakykit, kur mama?

Pirmasis vaikas

Mama?

Heinrichas

Na taip!

Antrasis vaikas

Ji — tarp vandens lelijų.
Iš tolumos pasigirsta stiprus varpo dūžis

Heinrichas

Varpas... Varpas...

Rautendelein

Koks varpas?

Heinrichas

Tas, kurs ežere paskendo...
Jisai suskambo! Kas gi tai padarė?
Aš negaliu... nenoriu jo girdėt.
Padėk man!

Rautendelein

Heinrichai, nurimk, valdykis!

Heinrichas

Jisai suskambo! Kas gi tai padarė?
Kaip griaudžia tie palaidoti garsai!
Kaip jie grūmoja, kildami į viršų!
Šiek tiek aptilo... Vėl stiprėja, vėl!

(Sako Rautendelein)

Neapkenčiu tavęs! Šalin, primušiu!
Aš spiaunu į tave, dvasia piktoji!
Būk prakeikta, ištvirkėle biauri!
Ir mano menas tebūnie prakeiktas!
Aš čia... aš čia... Einu... einu... O dieve,
Alleiski man!

*(Šoka į priekį, krenta, atsistoja ir, vilkdamas kojas,
nueina)*

R a u t e n d e l e i n

Atsikvošėk, maldauju!
O Heinrichai!.. Praėjo viskas... viskas...

U Z D A N G A

PENKTAS VEIKSMAS

*Pievutė kalnuose ir Vitichės trobelė, kaip ir pirmame
veiksme. Jau po vidurnakčio. Aplink šulinį susėdusios
trys fėjos*

Pirmoji fėja

Ugnis liepsnoja!

Antroji fėja

Iš kalnų į slėnį
Aukojimo raudonas vėjas dvelkia.

Trečioji fėja

Ir dūmai, niaukdami pušų viršūnes,
Žemyn ropoja.

Pirmoji fėja

O balta migla
Sustingo apačioj. Galvijai stovi,
Giliai nugrimzdę rūko ežere,
Ir graudžiai mūkia, išsiilgę tvarto.

Antroji fėja

Aukštam buke lakštingala čiulbėjo;
Ji suokė, ji rauduoja taip liūdnai,
Kad aš parpuoliau ant žolės rasotos,
Iš širdgėlos pravirkus graudžiai.

Trečioji fėja

Keista!

O aš buvau voratinkly užmigus,—
Jisai kybojo ant žolių šluotelių,
Iš rausvo siūlo nuostabiai išaustas
Ir lygus, tartum karalaitės guolis.
Ramiai miegojau. O rasota pieva
Spindėjo kaip sidabras nuo žaros,
Skaidria šviesa užliedama mane.
Ir aš, pavargusias akis sudėjęs,
Miegojau saldžiai. O kai nubudau,
Tamsa jau gobė tolumas plačias
Ir mano guolį. Tik rytų padangėj
Blandi šviesa dar matės,— ji ruseno,
Kol mėnuo, lyg metalo karšto luitas,
Pakibo virš kalnagūbrių aukštų.
Nuo jo šviesos — raudonos tartum kraujas,—
Man pasirodė, sujudėjo pieva.
Net keista! Ir iškart laibi balseliai,
Viens kitą pertraukdami, tyloje
Kuždėti ėmė, aimanuot ir skūstis.
Išsigandau aš ne juokais! Bandžiau
Užkalbinti vabalą, kursai skubėjo
Su žibintu žaliu. Bet jis nuskrido.
Gulėjau, nieko nesuprasdama,
Drebėjau tol, kol laumžirgio sparnais
Atskrido elfas — mano mylimasis.
Ak, jau iš tolo pažinau aš jį:
Taip švelniai dūzgia vien tik jo sparneliai.
Na, mes atsigulėm, apsikabinom,
Jisai mane suspaudė glėbyje,
Bučiuoti ėmė ir ūmai pravirkol!
Jis verkė taip, kad ašaros pasruvo
Man ant krūtinės... Ir pasakė jis:
„Nebėr jau Balderio... jis mirė, mirė.“

Pirmoji fėja

(atsistodama)

Liepsnoja laužas!

Antroji fėja

(irgi atsistodama)

Ir šitam lauže
Sudegs mūs Balderis.

Trečioji fėja

(iš lėto eidama į pamiškę)

Jis mirė... Šalta...

(Dingsta)

Pirmoji fėja

Liks prakeikimas žemėj amžinai,
Kaip laidotuvių laužo pelenai!

*Rūkas apgaubia kalnų pievelę. Kai jis išsisklaido, tėjū
jau nebėra. Nuo kalno nusileidžia išvargusi ir liūdna
Rautendelein. Ji susmunka, vėl atsistoja ir pri-
eina prie šulinio. Jos balsas apmiręs, prigesęs*

Rautendelein

Kur eit?.. Skambėjo vestuvių puota
Ir šūkavo gnomai — mano svita
Pasiūlė man taure, paėmiau ją —
Ne vyno, bet kraujo pripiltą, deja...
Turėjau aš taure išgerti.

Išgėriau lig dugno, ir mano širdy
Susitvenkė skausmas, baimė didi.
Suspaudė širdį plieniniai delnai,
Ir štai suliepsnojo, susmilkė jinai!
Tebūnie širdy vien šaltis.

Ant stalo — vestuvinė karūna,
Tarytum žuvis tarp koralų viena...
Turėjau ją užsidėt ant galvos.
Vandeni, prieik prie žmonos savos!
Tebūnie širdy vien šaltis...

Ir buvo duoti obuoliai man trys —
Raudonas, baltas ir auksu žėrįs,—
Vestuvinė dovana.
Suvalgiau baltą — ir išblyškau,
Suvalgiau auksinį — turtinga likau,
Paskiausiai suvalgiau raudoną.

Sėdėjo jaunoji — balta ir rausva,
Bet buvo jaunoji šalta, negyva.
Įleisk, Vandeni, ko lauki tu?
Negyvą žmoną imkis kartu
Į gelmę, kur pilna varlių, vabalų,
Kur drėgna ir šalta, tamsu ir tylu...
Ak tu širdie sudegus!

*Ji pasineria į šulinį. Iš miško pasirodo Miškinis
prieina prie šulinio, pasilenkia ir šaukia*

Miškinis

Ei! E-he-he! Išlįsk, varlių karaliau!
Ei! E-he-he! Šen, buožgalvi prakeiktas!
Ar negirdi? Miegi tu, žaliapilvi?
Nors dumblių lovoj tu dabar guli
Su undine, ir ji tau kaso barzdą,
Vis tiek išlįsk! Girdi? Nesigailėsi!
Aš tau žadu naujieną pasakyti,
Kuri vertesnė, po velnių, už šimtą
Drėgnosios tavo meilės bučinių!

Vandenis

(nematomas, šuliny)

Brekekekeks!

Miškinis

Na, rodykis! Ko lauki?

Vandenis

(nematomas)

Nėra kada. Nutilk ir pasitrauki!

Miškinis

Išlįsk, senasis buožgalvi, greičiau!
Snaudalio tokio niekur nemačiau!
Ir taip jau pilvas kaip varlės. Klausyk,
Įvyko tai, ką aš sakiau nesyk:
Jis metė ją. Užtieski tinklelius,
Ir ta plaštakė kaip matai paklius.
Jinai šiek tiek jau aptrinta yra,
Tačiau Vandeniui ir tokia gera.
Tad būk vikresnis, jeigu ją myli,—
Joje dar daug ko gero rast gali.

Vandenis

(iškyla į viršų ir šelmiškai pamerkia)

Sakai, jog metė? Hm... Aš tai žinau,
Tik paskui ją bėgioti nemanau!
Nenoriu.

Miškinis

Ką? Tau nesvarbi jinai?
Kur ji yra? Sakyk, jei tik žinai!

Vandenis

Ieškok, ieškok, Miškini!

Miškinis

Aš ieškojau!

Aš visą naktį šen ir ten bėgiojau.
Buvau ir ten, kur net kalnų ožys,

Ir tas užkopti niekad neišdrįs.
Išklausinėjau linges, švilpikus
Ir sakalus, ir smulkius paukščiukus.
Nematė nieks... Aš laužą užėjau,
Ištraukiau nuodėgulį ir tuoju
Nubėgau ligi kalvės apleistos,
Kuri stūksojo prie uolos aukštos,
Ir padėgiau... Koks kilo traškesys!
Kokia liepsna! Koks dūmų debesys!
Žiūrėti miela! Taip, galų gale
Užsibaigė meistriukščio to galia!

V a n d e n i s

Žinau, žinau. Girdėjau apie tai.
Be reikalo ramybę man trikdai.
Žinau ir tai, kad varpas suskambėjo,
Taip pat žinau, kas jam prabilt padėjo.
Kad būtum matęs vakar vakare,
Kokie stebuklai dėjos ežere:
Skenduolė sūkuriuotam dubury
Ieškojo varpo ir — surado jį!
Vos palietė sustingusia ranka —
Prabilo varpas su baisia jėga!
It liūtas koks riaumojo ištisai,—
Matyt, jog meistro šaukėsi jisai...
Mačiau skenduolę. Jos plaukai ilgi
Ant liūdno veido draikėsi, kai ji
Kaulėtais pirštais varpo šerdį lietė...
O varpas ėmė vis gūdžiau skambėti!
Aš senas jau ir matęs daug esu,
Tačiau pabėgau. Velniškai baisu!
Jei tu šį vaizdą būtumei stebėjęs,
Tau nerūpėtų šiandien jokios fėjos.
Lai ta plaštakė skraido tarp gėlių,
Užmirški ją — tik tiek patart galiu!

Miškinis

Užmiršt, po šimts? Juk aš degte degu!
Kiekvienas daro tai, kas jam smagu.
Kai gyvą kūną rankose laikai,
Skenduolį prisiminsi neilgai!

Vandenis

Kvoraks! Brekekekeks! Che, che! Cha, cha!
Jei tau blusa įkando — gaudyk ją!
Visur bėgiok, ieškok ir klausinėk,
Bet ir per dešimt metų jos vis tiek
Nerasi, brol... Ji pas mane yra,—
Tokie ožiai, kaip tu,— jai ne pora!
Na, man jau reikia leistis, supranti?
Gyvenk laisvai — giria erdvi, plati...
O aš, Vandenis, pasmerktas vergaut,
Turiu žmonelei jaunai pataikaut.

Miškinis

(šaukia jam pavymui)

Kaip tikra tai, kad mėlynas dangus,
Kad aš turiu kanopas ir ragus,
Kad šunys su katėm nesidraugaus,—
Taip tikra tai, jog kūdikį žmogaus
Tu, seni, supsi! Ei! Saldžių sapnų!
O aš į krūmus linksmintis einu!

*Miškinis linksmiai nušokuoja. Iš trobelės išeina
Vitichė ir atidaro langines*

Vitichė

Pats metas keltis. Rytas toks ramus!
O naktį buvo šitiek triukšmo, riksmo!

Gieda gaidys

Na štai: kakariekū!.. Ko čia galuojies,
Miegų vaikytojau? Pati žinau,

Kas dedasi rytais, prieš tau sušunkant:
Vadinasi, perekšlė jau sudėjo
Auksinį kiaušį, o jisai bemat
Išlįs pro debesį, ir bus šviesu.
O ko gi tu nečiulbi, kikiliuk?
Čiulbėk, čiulbėk, prašauk mums gražią dieną!
Ar čia kur nors žaltvykslės neregėti?
Norėčiau truputį apsižvalgyt,
Bet neturiu su savimi granato.

*(Graibo po kišenes ir išsitraukia raudoną švytintį
akmenį)*

O, va jisail

Heinricho balsas

Rautendelein!

Vitichė

Garsiaul

Manai, ji taip iš sykio ir atbėgs?

Heinrichas

Rautendelein! Čia aš! Ar negirdi?

Vitichė

Sunkoka jai išgirsti, ak, sunkoka!

*Persekiojamas Heinrichas pasirodo ant uolos viršum
trobelės. Jisai išblyškęs ir nuskaręs. Dešinėje rankoje
turi akmenį, pasirengęs jį sviesti žemyn*

Heinrichas

Tiktai išdrįskit! Ei, zakristijone!
Ei, mokytojau, pastoriau, skutėjau!
Kurs pabandys bent vieną žingsnį žengt,
Nulėks į gelmę tartum smėlio maišas!
Jūs ežeran įstūmėt mano žmoną,

O kaltę verčiat man, šunų gauja!
Jūs niekšai esat, valkatos, plėšikai!
Dėl prarasto dvylekio per naktis
Jūs „Tėve mūsų“ vapate, tuo tarpu —
Jei tik pavyksta,— sąžine ramia
Iškeičiat dievo meilę į dukatą.
Pastatę pylimą iš akmenų,
Jūs atitvėrėt savąją dykynę —
Tą pragarą išdegusi, bevaisį,—
Nuo dievo jūrų, rojaus vandenų.
Kada, kada gi pasirodys tas,
Kuriam ši pylimą sugriauti skirta?
Ne aš tai būsiu, ne... Deja, ne aš!

(Meta akmenį į šalį ir bando kopti aukštyn)

Vitichė

Sustok! Ten neprieisi! Neskubėk!

Heinrichas

Senute, kas gi ten aukštai liepsnoja?

Vitichė

Aš nežinau... Čia buvo toks žmogus,
Kažką jis statė — rūmus ar bažnyčią.
Bet metė darbą... Va tenai ir dega.

Heinrichas įnirtingai mėgina užkopti aukščiau

Aš tau sakau, jog ten — stačiausia siena,
Ant jos užkelti gali tik sparnai,
O tavo gi sparnai, matau, nulūžę.

Heinrichas

Nulūžę jie ar ne — turiu pakilti!
Ten dega, žūsta mano kūrinys!
Aš — tas žmogus, kuris tą rūmą statė,
Visas jėgas jam skyrė, visą širdį...
Nebegaliu daugiau... nebegaliu!

Pauzė

Vitichė

Tu pailsėk. Dar per tamsu keliauti...
Sėsk ant suoliuko.

Heinrichas

Man ilsėtis? Man?

Nors pataisytum patalą pūkinį,
Jisai mane viliotų ne daugiau,
Kaip akmenų krūva ar aštrios šukės...
O jei velionė motina dabar
Į mano šaltą kaktą pabučiuotų,
Jos bučinys nudžiugintų mane
Ne ką labiau už širšės įgėlimą!

Vitichė

Gal ir tiesa... Palauk, rūsy yra
Šlakelis vyno.

Heinrichas

Laukti negaliu.

Vandens!

(Skuba prie šaltinio ir sėdasi ant jo krašto)

Vitichė

Tad pasisemk ir atsigerk!

*Heinrichas pasisemia ir, sėdėdamas ant rentinio, geria.
Tylus švelnus balsas liūdnai dainuoja iš šulinio*

Balsas

Heinrichai, mylimas mano, girdi?
Tu nesėdėk prie manęs taip arti.
Stokis ir eik iš čia,—

Mano širdy — kančia.
Sudie, tu eik iš čia!

Pauzė

Heinrichas

Senele, kas tai buvo? Atsakyk!
Kas šitaip graudžiai į mane prabilo?
Lyg kad atodūsis iš gilumos
Suskambo mano vardas, o paskui
„Sudie“ kažkas vos girdimai pasakė.
Senele, kas tu? Kur aš patekau?
Aš tartum prabundu... Uola, trobelė
Ir tu pati, ir viskas — man matyta,
Tačiau ir svetima... Nejaugi tai,
Ką pergyvenau aš, tėra vien garsas,
Tiktai atodūsis, kurs pasigirdo
Ir dingo amžinai? Senele, kas tu?

Vitichė

Kas aš? Verčiau sakyk, žmogau, kas tu!

Heinrichas

Mane tu klausi? Iš tiesų — kas aš?
Nors ir dažnai aš dangų teiravaus,
Kas toks esu, bet jis man neatsakė.
Tik viena aišku: kas toks aš bebūčiau —
Žvėris ar pusdievis, didus ar menkas,—
Mane pagimdė saulė... Ir — apleido.
Bejėgis, iškankintas aš blaškaus
Ir saulės motinos karštai ilgiuosi...
Ji tiesia savo auksines rankas,
Tačiau manęs pasiekt negali niekaip.
Ką tu darai, senele?

Vitichė

Nesmalsauk!

Atėjus metui, viską sužinosi.

Heinrichas

(pakildamas)

Gera! Raudona savo lempute
Tu man pašvieski ir parodyk kelią.
Ten, kalnuose, kur aš viešpatavau,
Dabar kaip atsiskyrėlis gyvensiu,
Kuris nei viešpatauja, nei tarnauja.

Vitichė

Aš netikiu. Tu ieškai kalnuose
Visai ko kito.

Heinrichas

O iš kur žinai?

Vitichė

Žinau aš daug ką. Tu — žmonių užuitas!
Ar aš kalbu ne tiesą? Ak, tie žmonės!
Gyvenimą gadinti ir teršti puola
Lyg kad vilkai. Na, o sutikę mirtį,
Jie dreba tartum avys prieš vilkus.
Vos vilkas atslenka — piemuo narsuolis
Pagauna šaukti ir siundyti šunis,
Tačiau ne tam, kad šie nugintų vilką —
Tam, kad avim užkimštų jam nasrus.
O tu? Ar tu geresnis už kitus?
Gyvenimo šviesaus atsisakei,
O mirtį pasitikt — jėgų pristigo.

Heinrichas

Ir pats nesuprantu, kaip aš galėjau
Atsisakyti gyvenimo šviesaus,
Kaip aš galėjau, būdamas kūrėjas,
Pabėgti, tartum mokinyš bailus,
Nuo savo kūrinio... Nesuprantu,
Kaip varpo balsui, mano sukurtam,

Aš taip aklai ir staigiai paklusau!
Tiesa, iš varpo bronzinės krūtinės
Tokia galinga aimana ištrūko
Ir kalnuose sukėlė tokį aidą,
Kad jis tiesiog apkurtino mane
Ir valią atėmė... Bet aš gi meistras,
Ir ta ranka, kuria nuliejau varpą,
Turėjau jį į šipulius suskaldyt,
Neleisdamas pavergti jam savęs.

Vitichė

Na, kas praėjo, tas nebesugrįš.
Į aukštumas daugiau tu nepakilsi.
Buvai tu daigas — ir tiesus, ir tvirtas,
Bet per trapus. Tu pašauktas buvai,
Tik nepavyko tapti išrinktam.
Eik šen ir sėskis!

Heinrichas

Lik sveika, senele.

Vitichė

Eik šen, sakau! Juk tai, ko ieškai tu,
Dabar į krūvą pelenų pavirto.
Gyvieji turi veržtis prie gyvybės,
O ten jos neberasi niekada.

Heinrichas

Tad leisk man čia numirti.

Vitichė

Tu numirsi.
Kada skrendi į saulę taip, kaip tu,
Ir taip, kaip tu, krenti atgal į žemę,
Negalima nežūti.

Heinrichas

Aš jaučiu,
Kad savo kelio galą priėjau.
Nėr išeities...

Vitichė

Taip, išeities nebėr.

Heinrichas

Bet pasakyk man — juk tu daug žinai
Ir taip keistai kalbi,— ar man dar skirta
Nors vienąsyk prieš mirtį pamatyti
Tai, ko ieškojau kojom kruvinom?
Tyli? Vadinasi, iš gilios nakties
Turėsiu eit į amžinąją naktį,
Taip ir nematęs rytmečio šviesos?
Nejaugi niekad jos nebeišvysiu?

Vitichė

Ko neišvysi?

Heinrichas

Jos! Ar tau ne aišku?

Vitichė

Galiu išpildyt vieną tavo norą.
Jis — paskutinis. Pagalvok gerai.

Heinrichas

(paskubom)

Aš pagalvojau!

Vitichė

Tu ją pamatysi!

Heinrichas

O motin, tu gali man ją surasti?
Beje, kodėl taip vadinu tave? —
Tiesiog nesuprantu... Aš syki laukiau,
Kaip ir dabar, mirties. Ir nekantraujant
Kiekvienas dūžis silpstančios širdies
Atrodė man esąs jau paskutinis.
Tada atėjo ji, ir sveikata,
Nelyginant pavasario dvelkimas,
Užliejo mano iškamuotą kūną...
Štai ir dabar aš taip gerai jaučiuos,
Tarytum vėl naujam skridimui ruoščiaus...

Vitichė

Praėjo viskas. Per sunki našta
Tave prie žemės lenkia. Ir per stiprūs
Numirėliai tavieji. Pažiūrėk,
Tris taureles aš padedu ant stalo,—
Į vieną tau įpilsiu balto vyno,
Į antrąją — raudono, o į trečią —
Į paskutiniąją — įpilsiu žalio.
Išgersi pirmą — ir atgausi jėgą.
Išgersi antrą — vėlei tau sugrįš
Šviesi dvasia, kuri tave paliko.
Tačiau, pirmąsias taureles išgėręs,
Ir paskutiniąją turėsi gert.

(Eidama į trobelę, sustoja ir reikšmingai kalba)

Aš pasakiau: turėsi! Supratai?

(Nueina)

Heinrichas

*(iš pradžių, ekstazės pagautas, pašoka, bet, išgirdęs
senutės žodžius: „Praėjo viskas“, išblykšta ir pasitraukia
atatupstas. Pabudęs iš sustingimo, sudrimba ant suolo
ir sėdi į jį atsirėmęs)*

Praėjo viskas. Šitaip ji pasakė.

Širdie, dabar tu viską jau žinai,
Tad numarink visas viltis savy!
O tu, lemties manosios atskleidėja,
Dviem žodžiais tartumei giljotina
Siūlelį paskutinį nukirtai,
Kur siejo su gyvenimu mane!
Tik vienas džiaugsmas — kad išvysiu ją.
Šalčiu alsuoja praraja niūri...
Diena, kuri greit spinduliais pirmais
Pažvelgs pro debesis — jau nebe mano.
Aš daug dienų mačiau, bet ši — pirmoji,
Ne man skirta.

(Paima pirmąją taurelę)

Eikš pas mane, taurele,
Kol dar diena kaip reikiant neprabudo!
Tiktai lašelis žvilga tavyje...
Kodėl daugiau senelė neįpylė?
Na, bet užteks!

(Geria)

Dabar antroji! Eikš!

(Paima antrąją taurelę)

Tik dėl tavęs aš pirmąją išgėriau.
Ir jei ne tu — tokia svaigi, kvapni,—
Puota, kurią mums dievas žemėj skyrė,
Atrodytų blanki ir neverta
Tavęs, svety aukštasis. Ačiū tau.

(Geria)

Koksai puikus, koksai saldus šis vynas!

Tuo metu, kai jis geria, oru nubanguoja Eolo arlos garsai. Rautendelein, išvargusi ir rimta, iškyla iš

*šulinio, sėdasi ant jo krašto ir šukuojasi ilgus palaidus
plaukus. Mėnesiena. Rautendelein veidas išblyškęs; ji
dainuoja pati sau*

Rautendelein

(tyliu balsu)

Aš, gilią naktį viršun išplaukus,
Šukuuju savo auksinius plaukus...
Gražuolė Rautendelein!
Dar miega paukščiai, naktis tyli,
Rusena laužas kažkur toli...

Vandenis

(nematomas, iš šulinio)

Rautendelein!

Rautendelein

Einu!

Vandenis

Eik šen greičiau!

Rautendelein

Man taip skaudu!
Ankšta manoji suknelė.
Aš — užburta vargšė gelmių mergelė.

Vandenis

Rautendelein!

Rautendelein

Einu!

Vandenis

Eik šen greičiau!

Rautendelein

Mėnulio šviesoj savo plaukus šukuoju
Ir buvusį draugą minėt nenustoju.
Priešaušrio vėjas pučia,
Žvanga lankoj žvangučiai.
Apie ką jie žvanga? Apie laimę, kančią?
Apie tai, kad sunku man gyvent čia?..
Bet metas žemyn,
Žemyn — pas senį!
Pas senį Vandenį —
Žemyn, žemyn!

(Rengiasi leistis į šulinį)

Kas šitaip tyliai pašaukė mane?

Heinrichas

Aš! Eikš arčiau ir atpažinsi!

Rautendelein

Nel

Skubėk nueiti, kol aš nematau,—
Kas kalba su manim, aš tą žudau!

Heinrichas

Tu kankini mane. Prieik, meldžiu!

Rautendelein

Aš tavo balsą pirmąsyk girdžiu.

Heinrichas

Girdėjai...

Rautendelein

Ne.

Heinrichas

Ir mačiusi nesi?

Rautendelein

Ne.

Heinrichas

Jei meluoju, lai diena šviesi
Man apsiniaukia — aš tave mylėjau!

Rautendelein

Ne.

Heinrichas

Bučiavau į lūpas, glamonėjau!

Vandenis

(nematomas, iš šulinio)

Rautendelein!

Rautendelein

Einu!

Vandenis

Ilgai eini!..

Heinrichas

Kas čia?

Rautendelein

Tai mano vyras šuliny.

Heinrichas

Mane kova palaužė mirtina.
Širdis kančios ir sielvarto pilna.
O nekankink paklydusio, padėk!

Rautendelein

Bet kaip?

Heinrichas

Prieik, nors veidą palytėk!

Rautendelein

Aš negaliu!

Heinrichas

Tu neprieisi?

Rautendelein

Ne.

Heinrichas

Kodėl?

Rautendelein

Mes šokam šulinio dugne.

Toks linksmas šokis! Kad ir dega kojos,
Smagiai sukuosi, į ratelį stojus,
Sudie, sudie!

Heinrichas

Pabūk dar, neskubėk!

Rautendelein

(pasitraukia už šulinio)

Skubu į tolį amžina...

Heinrichas

Žiūrėk,

Antai — taurė... Kas taurę man paduos,
Tą laiminsiu, tam melsiuos visados.
Tu, Magda?.. Tu? Kaip patekai tu čia?..
Kokia blyški tu... Duok man taurę šią!

Rautendelein

(visai arti jo)

Imk!

Heinrichas

Iš tavęs?

Rautendelein

Taip! Mirusių nereikia

Iš kapo kelt.

Heinrichas

O mano mielas vaike!
O angele, aš vėl tave matau!

Rautendelein

(atsitraukdama)

Sudie, sudie! Nepriklausau aš tau.
Buvau aš tavo mylima kadais,
Gegužio pievoj, kvepiančioj žiedais,—
Tos dienos dingo...

Heinrichas

Dingo!

Rautendelein

Greit prabėgo!
Kas vakarais dainavo tau prieš miegą?
Kas kėlė stebuklinga dainele?

Heinrichas

Kas, jei ne tu!

Rautendelein

Kas aš?

Heinrichas

Rautendelein!

Rautendelein

Kieno tu skaistų kūną glamonėjai?
Kam tu žiaurius, piktus žodžius kalbėjai?

Heinrichas

Kam, jei ne tau!

Rautendelein

Kas aš?

Heinrichas

Rautendelein!

Rautendelein

Sudie! Sudie!

Heinrichas

Šio ryto spinduliai
Manęs neras,— einu į gūdžią naktį.
O, kaip nenori niekas ten patekti!

Rautendelein

*(puola prie Heinricho ir džiaugsmingai apglėbia jam
kelius)*

Štai saulė!

Heinrichas

Saulė!

Rautendelein

(raudodama ir kartu džiūgaudama)

Heinrichai brangus!

Heinrichas

Dėkoju.

Rautendelein

(apkabina Heinrichą, bučiuoja jį į lūpas, paskiau švelniai paguldo mirštantį)

Heinrichai!

Heinrichas

Koksai dangus!

Girdžiu, kaip skamba saulė debesy!
O saule, saule... O naktie tamsi!..

Ryto aušra

U Z D A N G A